

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
TARAFINDAN YILDA BİR ÇIKARILIR

Cilt : XX

Yayın Komisyonu:

Prof. Dr. Necati ÖNER (*Dekan*)

Prof. Muhammed TANCİ

Doç. Dr. İsmail CERRAHOĞLU

Doç. Dr. Talât KOÇYİĞİT

Doç. Dr. Gültekin ORANSAY

Doç. Dr. Esat COŞAN

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

İLÂHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
TARAFINDAN YILDA BİR ÇIKARILIR

Cilt : XX

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

İLAHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ
TARAFINDAN YILDA BİR ÇIKARILIR

Cilt : XX

ANKARA ÜNİVERSİTESİ BASIMEVİ.ANKARA-1975

İ Ç İ N D E K İ L E R

	Sayfa
Muhsin BALAKBABALAR, <i>Ord. Prof, Hilmi Ziya Ülken</i>	V
Muhsin BALAKBABALAR, <i>Mehmet Karasan</i>	XXIII
Muhsin BALAKBABALAR, <i>İki Dost</i>	XXVI
<i>Prof. Muhammed B. Muhammed Tavit Et-Tancı</i>	XXVIII
<i>Dr. Ragıp İmamoğlu</i>	XXXI
<i>Prof. Dr. Neşet ÇAĞATAY, Arkadaşım Muhammet Tancî</i> ..	XXXIII
<i>Prof. Dr. İbrahim Agâh ÇUBUKÇU, İnkârcılıktan Doğan</i> <i>Bunalımlar</i>	1
<i>Prof. Dr. İbrahim Agâh ÇUBUKÇU, İslam'da Ahlâk Mese-</i> <i>lesi</i>	13
<i>Prof. Dr. Cavit SUNAR, Madde ve Ruh Hakkında Birkaç</i> <i>Söz</i>	21
<i>Prof. Dr. Şakir BERKİ, İslâm Hukukunun Ana Hatları .</i>	53
<i>Prof. Dr. Mubahat Türker KÜYEL, Değer ve Fârâbî</i>	71
<i>Doç. Dr. İsmail CERRAHOĞLU, Kur'anda İnsanın Yaratılış</i> <i>Sahnesinin Düşündürdükleri</i>	85
<i>Doç. Dr. İsmail CERRAHOĞLU, Ye'cüc-Me'cüc ve Türkler .</i>	97
<i>Doç. Dr. Süleyman ATEŞ, Kur'ân-ı Kerim'e Göre Evrim</i> <i>Teorisi</i>	127
<i>Doç. Dr. Süleyman ATEŞ, İmamiyye Şiasının Tefsir An-</i> <i>layışı</i>	147
<i>Dr. Mustafa FAYDA, El-Huzâi'nin Tahric'inin Neşredilme-</i> <i>yen Son Bölümü</i>	173

	Sayfa
Dr. İsmet KAYAOĞLU, <i>İslâm Ülkelerinin Yakın Tarihi</i> . . .	199
Dr. Ethem Ruhi FIĞLALI, <i>Hâriciliğin Doğuşuna Tesir Eden Bazı Sebepler</i>	219
Hüseyin AYDIN, <i>Niçin İslâm Felsefesi Vardır?</i>	249
Mustafa SABRÎ-Prof. Dr. Hüseyin ATAY, <i>Vahdet'ül-Vucud</i>	257
Prof. Dr. M. Yusuf MUSA, <i>Tâbi'ilerin Fıkıh Anlayışları</i> (Çeviren: Dr. Abdulkadir ŞENER).	275
Fauzi M. NAJJAR, <i>Fârâbi'nin Siyasi Felsefesi ve Şiilik</i> (Çeviren: Mehmet DAĞ)	293
Abdu'l-Fettâh Ebû GUDDE, <i>Halk'ı Kur'an Meselesi</i> (Çeviren Mücteba UĞUR).	307
Jean DELAY-Pierre PİCHOT, <i>Psikolojinin Tanımları. Metodları ve Komşu Disiplinlerle İlgileri</i> (Çeviren Erdoğan FIRAT).	323

MADDE VE RUH HAKKINDA BİRKAÇ SÖZ

Prof. Dr. CAVİT SUNAR

“Hayvan, boğazdan; İnsan,
gözle kulaktan gelişir”

C. Sunar

Psikoloji denen ilim tamamiyle akla, deneye ve ispata dayanan bir ilimdir. Dimağın fiziyojisi ilmi de Psikoloji ilminin rehberi ve kapısı gibidir.

Ruh denilen tabii hâl de, dimağın fiziyojik olaylarının çeşitli alâmetlerle tebillür eden bir sonucudur.

Bir çiçeğin bünyesinden kopan ve hararetin etkisi ile yayılıp burnumuza giren görülüp tutulmayan madde bir kokudur¹. Makinenin işlemei ile bir cam parçası içinde parlayan şey, yine, görülüp tutulmayan ışıktır². Çiçek, hayatını bitirip yokluğa yüz tuttuğu zaman kokusunu da birlikte sürükler, onunla birlikte hiç olur. Makine eskiyip bozulduğu ve nihayet durduğu zaman ışığı da durdurur.

İşte, ruh dediğimiz şey de dimağın fiziyojik faaliyetinin harika sayılacak bir eserdir³.

1 Burnumuza gelen koku gayet lâtif zerrelere başka değildir. Ama o zerrelere biz göremeyiz. Koku her maddenin bünyesine göredir ve güzel kokular bünyelerinde yabancı maddeler ve mikroplar bulunmayan kabuklardır. Çirkin kokular ise bunun tersidir. Her çeşit koku sıcak havada çabuk yayılır ve şiddetlenir.

2 Işık, boşlukta daima mevcuttur, fakat, onu izhar edecek maddi bir vasıta lâzımdır. Işığın aslı (Nur) dur. Bu nurun yayılması da nurun daha kesif parçaları olan (Ether Gazı)nın bütün boşluğu kaplamasıyledir. Ether gazı bir ayna gibi ışığı her yana aks ettirmektedir. Ashında ne ışık, ne ether ve ne de hava hareket eder. Hareketi doğuran âmil lâtifleşme ve kesifleşmeden başka bir şey değildir. Güneşin toparlak görülmesi, kapladığı küremizin toparlak oluşundandır.

3 Vücuda giren madde istihale (lâtifleşme ve kesifleşme) ile hararete sebep olur. Hararet te hayvani ruhu ve nihayet her şeyi ve yeri kaplayıcı olan Sultanî ruhu meydana getirir. Bu suretle meydana gelen ruh ta kendini meydana getiren vücut makinasının bünyesine ve gördüğü vazifeye göre onu ihata eder. Kuvvetli vücudun kuvvetli ruh yapacağına işaret olmak üzere de Atalarımız: (Can Boğazdan Gelir) demişlerdir. Eflâtun'un: “Kuvvetli ruh kuvvetli bedende bulunur” sözü de bu hakikata dayanır.

Beyin, dıştan içe, iki tabakadan mürekkeptir: biri beyni kaplayan sincabî renkli dış tabaka, diğeri de beynin içini teşkil eden beyaz tabaka.

Cellulaire tabakalarından müteşekkil olan sincabî tabaka büküntüleri ihtiva eden tabakadır ki idrâk, hâfıza, muhakeme, konuşma, irade . . . gibi akla ait merkezler⁴ tamamıyla bu kabuğun büküntülerinde bulunur.

4 Beyin, başlıca iki bölüme ayrılır: (a) Üst Ana Bölümü (Ön beyin - Cerebrum). (b) Alt Arka Küçük Bölüm ve Soğanek (Bulbus) (Beyincik-Cerebellum). Beynin üst ana bölümü derin bir yarıkla iki yarım küreye ayrılmıştır. Bu yarım kürelerin her biri de bir takım derin yarıklarla başlıca dört kısma bölünmüştür ki bu bölümlere (Lob) denir. Bunlar da dört tanedir: Alın lobu, Divar lobu, Arka kafa lobu ve Şakak lobu. Lob'lar da (Girus) adı verilen büküntülere ayrılmıştır. Görme, duyma, koklama, tatma ve dokunma duyuları beyin kabuğunda belirli yerlere gelirler. 1- Görme merkezi, Ard Kafa lobunun kabuğundadır. 2- Duyma merkezi, Şakak lobunun kabuğundadır. Tiz ve pest perdeli seslerde duyma merkezinin ancak birer bölümü çabır. Fakat, çeşitli perdeli sesler karşısında duyma merkezi bütünlüğü ile faaliyete geçer. 3- Koklama merkezi, Şakak lobundadır. 4- Tatma merkezi, tatma duyuları dokuma duyuları bölümüne girer ve tatma merkezleri bu bölgenin alt uçlarında bulunur. Koku ve tadların beyne nasıl ulaştığı henüz kesinlikle bilinmemektedir. 5 Dokunma Merkezi, Bu iş için beyin kabuğunda vücudumuzun her noktasına karşı ayrı bir yer vardır. Bu sayededir ki vücudumuzun neresine dokunulduğunu anhyoruz.

Motor Etki: Beyin kabuğunun ön bölümünde bulunan bir kısım da emir üzerinde hareket etmemizi sağlar ki buna da (Motor Eki) denir. Motor merkezi de dokunma merkezi gibi vücudun çeşitli yerlerine göre bölümlere ayrılmıştır.

Soğanek: Omur iliğin beyne kadar uzanan bölümüne (Soğanek-Bulbus) denir. Beyinden gelen sinirler buraya varınca yönleri değişir; sağdan gelen sinirler Soğanecığın sol yanına, soldan gelen sinirler de Soğanecığın sağ yanına geçerler. Soğanek, murdar ilikten gelen duyuları getirir ve sindirim, solunum, dolaşım sistemlerine gereken komutları gönderir. Bu organ, aynı zamanda vücut sıcaklığını da denetler. Burada, beyin kabuğunun çeşitli yerlerinde bulunan hâfıza, okuma, konuşma, yazı yazma gibi önemli merkezlerden de kısaca söz etmek yerinde olur.

Hafıza Merkezi: Hafızanın da çeşitleri varır. Bu merkez fazla gelişirse, nev'ine göre o dimağın hâfıza kabiliyeti artar. Bu merkezin bozulması (Amnesia) denen hâfıza kaybını doğurur.

Okuma Merkezi: Bu merkezin gelişmesi dimağa özel bir meleke bahş eder. Çocuklara okuduklarını hazm ettiren bu merkezdir. Bu merkez okumuşlarda pek gelişmiştir. Bu merkez bozulursa (Lafz Körlüğü) denen hastalık baş gösterir ki insan harfleri bile tanıyamaz olur. Bu merkez yaratılıştan da bozuk olabilir ki bu gibi kimseler okumayı hiç sevmezler. Bu gibi zavallılara da (Kalm Kafalı) deriz.

Konuşma Merkezi: Bu merkeze (Peruka) merkezi de denir. Bu merkezi gelişmiş olanlar pek konuşkan olurlar. Bu merkez hatiblerde, hâkimlerde ve özellikle avukatlarda mübalağah bir surette gelişmiştir. Bu merkezin bozulması (Ahpasia) denen konuşamamak ve konuşulani anlayamamak hastalığını doğurur.

Yazı Yazma Merkezi: Bu merkez, Muharrirlerde, Edebiyat meraklılarında ve özellikle Gazetecilerde pek gelişmiştir. Bu merkezin bozulması (Agraphia) denen yazı yazamama hastalığını doğurur.

Büyük bir önem taşıyan akıl zenginliği de işte bu büküntülerin çokluğu ile düz orantılıdır. Bu kabuğun kalınlığı da 1-4 milimetre arasında değişir.

Tabiat, yani unsurlar bu büküntülere ihtiyaca tekabül hassasını, ihtiyaçlarını giderme kudretini vermiştir. Dimağdaki bu büküntüler açılıp düzeltilirse zekî bir adamın toplanmış dimağ yüzeyi iki misline ulaşır. Bu büküntüler dimağ kabuğunun yüzeyindeki muntakalara göre de başka başka adlarla adlanırlar.

Sayıdığımız ve saymadığımız her merkezin normal, tabii bir faaliyeti vardır. İşte, bu normal faaliyetin vasfı (Şuur) dur ki bunun eşit anlamlısı (Vicdan) dır. Vicdandan maksat, tabii hâldir, adalettir, yoksa merhamet değildir. Bundan ötürüdür ki bir vicdanî tekellümden, bir vicdanî iradeden, bir vicdanî hâfızadan söz edilebilir. Bu merkezler bozulduğu takdirde de şuur ve vicdanın yerini (Şuursuzluk) ve (Vicdansızlık) alır. Şuurun hakikî ma'nası, şiiir, düzen, âhenktir, daha doğrusu, dimağdaki bütün merkezlerin müşterek âhengidir. Eğer akıl bütün merkezlerini tam bir âhenkle tabii hâlde kullanırsa yapılan o iş, düşünülen o şey şuurî olur. Akıl akıldır, deliler de bile vardır. Fakat, şuur, yani âhenk, değil delilerde, bir çok akıllı geçinenlerde bile bulunmaz. Şuursuzluk ve vicdansızlığın başlıca sebepleri de ikidir: 1- Dimağı kaplayan şiddetli ihtirasların hissî merkezler üzerinde husule getirdiği gayr-i tabii faaliyetler ki bunlar o merkezlerin tabii gidişini, yani vicdanını bozar ve vicdansızlık peyda eder. 2- Dimağdaki (Fizyolojik) olayların mübalağalı bir tarzda zuhuru ile husule getirdiği marazî hâller şuurı giderir, şuursuzluk peyda eder. İşte, bu gibi etkilerden kurtulan ve dimağlarındaki hisse ve harekete ait merkezlerini normal ve tabii şekillerde idareye muvaffak olabilen insanlardan şuur ve vicdan dışı işler asla beklenemez. Bundan ötürü de bu gibi kimselere (Melek gibi Adam) deriz. Dimağa şiddetli ihtiraslar hâkim olunca bütün hissî merkezlerin tabii olan faaliyet tarzları da değişir ve o zaman da şuur, yerini, gayr-i şuura bırakır. İhtirasların en tehlikelileri, başta Şehvet olmak üzere, Benlik, Mevki, Zenginlik gibi ihtiraslardır. Şehvet hırsının uyandırdığı gayr-i tabii teşebbüsler ve Fizyolojik ve Psikolojik çöküntüler hepimizce bilinmektedir. Benlik hırsı da insanı insânî düşünce ve muhakemeden uzaklaştırır ve insanı yükselteceğine, tersine, alçaltır ve gü-lünç yapar. Ancak, sonu pişmanlık ve zarar olan benlikten benlik hastalarının duyduğu zevk pek büyüktür. Mevki hırsının doğurduğu hareketler her devirde felâketli sahnelere sebep olmuştur. Bu sahnelere, her devirde, herkes şahit olmuştur ve olmaktadır. Servet hırsı da hırs-ların en kötülerindedir. Bu hırs bir kere dimağı kaplayınca tabii duygular alt üst olur. Bu gibiler için, artık, hırsızlık mübah sayılır. Artık bu gibilerin dimağlarında kaçınılması mümkün olmayan marazî bir irade hâkim olur. Bu gibi adamlar için tek bir gaye, tek bir kutsal varlık vardır: Servet. Servete ulaşabilmek için de her türlü ahlâksızlıkların irtikâbı onlar için aynı fazilettir. Dimağdaki bütün hissî merkezler birbirine bir şebeke ile bağlıdır. Bu şebekenin Din dilindeki adı (Cebrail)dir ve bu sebeple Cebrail de ayaklı, kollu, kanatlı olarak tavsif edilmiştir. Cebrail'in Allah'a yakınlığı ve Allah'tan kullara ve kullardan Allah'a olan tavassutu da bu hissî merkezlerin şuurla havass-ı hamse arasında aracı bulunmasının deyimidir. Bu his merkezlerinin ve en nihayet irade merkezinin şuurdan aldığı emri organlara vermesi Cebrailin Allah'tan aldığı emri zâhire, insana vermesinin; duyu merkezinin duyu organlarından aldığı duyumları akla vermesi de Cebrailin zâhirden, kullardan aldığı Allah'a haber vermesinin bir temsili gibidir. Bu bakımdan, diğer üç büyük Melek te vücudumuzun bazı organlarına benzetilmiştir.

Bu büküntüler iptidaî hayvanlardan yüksek neviden hayvanlara doğru tedricî bir tekâmül tarzı gösterir ve nihayet insanlarda son ve tam şeklini alır.

Dişsiz hayvanlarda, yarasalarda ve kemirici hayvanlarda zekâ noksan olduğundan bu büküntüler onlarda iptidaî şekilde kalmışlardır. Et yiyen hayvanlarda ise bu büküntüler daha açıkça görülmektedir. Maymunlarda ve özellikle insana yakınlık gösteren maymunlarda ise bu büküntüler bolcadır. İnsanlarda ise, şimdiki ihtiyaçlarına göre, pek boldur. Bu büküntülerin bolluğu, insanlarda, faaliyet şartıyla, yaşları ile düz orantılıdır.

Bir çocuk doğduğu zaman beyni bembeyazdır, yani dümdüzdür; hiç bir kıvrıntı ve büküntüye malik değildir. Bu sebeple de (Locke), yeni doğan çocuğun zihninin “henüz üzerine yazı yazılmamış düz bir yazı tahtası” gibi olduğunu, yani bilginin deneye dayandığını iddia etmiştir. Kur’anda da bu hususta şöyle denmektedir: “Hak Taalâ sizi ananızın karnından hiç bir şey bilmediğiniz hâlde çıkardı ve şükr edesiniz diye kulaklar, gözler verdi (Nahl, 78)”. Çocuk büyüdükçe ihsasları genişler, ihsasları genişledikçe de beyinde sincabî damarlar husule gelir, büküntüler fazlalaşır ve faaliyeti nisbetinde de vazife merkezleri teşekküle başlar.

Beyindeki vazife merkezleri birbirinden ayrı ve müstakil olmakla beraber hepsinin birbirine yardımı da zorunludur. Nasıl ki kâinatta da bu böyledir. Yani, enfüste de âfakta da yardımlaşma zorunludur. Her şeyin kendi cinsi ile karışması ve birlikte yaşaması kaçınılmaz bir keyfiyettir. Ve yine, eğer, her cinsin fertleri birbirlerine yardımla mükellefse, bütün cinsler de birbirlerine yardımla mükelleftir demek olur. İşte, Sosyoloji ilminin esası ve hakikî kıymeti de buradadır. Bundan ötürü de: “Hayat İctimaiyattır veya İctimaiyat Hayattır” diyebiliriz. Dederimiz bunu (İki el birbirine vurmazsa ses çıkmaz) cümlesi ile pek veciz bir şekilde deyimlemişlerdir ki bu sözlerden maksat yardımlaşmanın zorunluluğuna işaretidir. Ancak, iki el, ayrı ayrı ise de iki elden çıkan sada birdir; netice birliktir. Çünkü, her şeyin aslı, başı bir olduğu gibi sonu da birdir; (Hayat) birdir.

Biz yine konumuza dönerek diyelim ki beynimizi besleyen ve onda uyarıma (Tenbîh) sebep olan (Kan) dır. Zira, kandaki hayatî mikrop-lar, esasta, dört unsur ve onlardaki kuvvetten ibaret olup bütün hayatî kuvveyi kendinde toplamıştır.

Vücudumuz, organlarımız beslemekle yaşar. Bu da organlarımızın dıştan aldığı gıdaları bir takım kimyevî değişikliklerle kan'a tahvil ile olur. Dıştan alınan çeşitli gıdaların müşterek kaynakları da dört unsurdur. İşte, hayatı yapan bu dört unsurdur. Bu dört unsurun dışımızda meydana getirdikleri çeşitli gıdalar şekli ile vücudumuza girmesi bizim iç hayatımızı da meydana getirmektedir.

Organlarımız, vücudumuza giren gıdaları özetleyerek kan yaptığı gibi organlarımız aracı ile kimyevî değişmeler sonucunda meydana gelen kan da yine kendini meydana getiren organları yapar, besler, onları ta'mir eder ve geliştirir. Ana rahminde çocuğun meydana gelişi bunun en güzel misalidir.

Aslında vücut ve kan aynı şeydir. Cüz'iyetlerin değişip başkalaşması (tahavvül ve istihale) ve dolayısıyla (Fânî) olan hayat ta bu ikisinin durmadan değişmesinden başka bir şey değildir.

Şu hâlde, fânî olan, cüzlerin değişmesinden ibaret olan şekillere ait hayattır, fakat, madde bâkîdir. Madde bâkî olunca, şekiller içinde çeşitli yüzler gösteren, fakat, o asl olan maddeye bağlı olan hayatî kuvvet te ebedî ve daimî olmuş olur.

Kısaca, beynimiz de, diğer organlarımız gibi, beslenmekle yaşar. Bütün organlarımızı besleyen de (Kan) dır. Beynimizi uyaran ve harekete getiren de kandır. Kan, hem dimağı besler hem de hücrelerini uyarak akli faaliyetleri vücuda getirir.

Dimağ, ne derece niceliği ve niteliği yerinde olan kana mâlik olursa o derece bereketli uyanışlara sahne olur. Bu uyanış ta üç şey ile olur:

- 1- Duyum (İhsas - Sensation)
- 2- Geçme (İnkital - Inférence)
- 3- İzlenim (Intiba' - Impression)⁵.

Bu üç şeyin (Tasavvuf) dilindeki karşılığı da şunlardır:

- 1- Duyum = (İlmelyakîn).
- 2- Geçme = (Aynelyakîn).
- 3- İzlenim = (Hakkalyakîn).

⁵ Duyum, bir şey üzerinde durmayıp, görüp geçmek, duyup geçmektir. Geçme, bir şey üzerinde biraz fazla durup onu hıfz etmektir. İzlenim, hıfz olan şeyin beyne adam akıllı yerleşmesidir. Bütün duyumların en önemlisi görme duyumdur. Çünkü, görmek hakikat demektir. Gözle görülen bir şey, artık, odur, ondan şüphe edilemez. Diğer duyumlar ise, (dalâletleri ile birlik te), ancak, istidlâl yoludur.

Başka bir deyişle, ruh, mahbus bulunduğu cesette dış âlemden, her şeyden önce, ancak, duygu yolu ile haberdar olur. Eğer duygu kapıları kapanacak olursa, ruh, o zaman, sadece bir nebat hayatı yaşar. Şayet bu hayattan da yoksun kalırsa o zaman da ruh organik ve organik olmayan madenler sırasına girer. İşte (Mevâlidi Selâse) nin iç yüzü de budur.

Duyumlar, dolayısıyla beş duyum (Havass-ı Hamse), hayvanlarda da varsa da hayvanlarda gelişmeğe âmâde bu gibi duyum merkezlerini ihtiva eden beyin kısmı mevcut olmadığından bu duyumlar hayvanlarda, sadece, onların iç güdülerinin tatmînine yarar, ondan ileri gidemezler. Çünkü, merkezler de, faaliyetin şekline ve derecesine göre tekevvün eder.

Dimağdaki merkezî hücreler, dıştan gelen ihtizazları, dolayısıyla, meydana gelecek duyguları ve merkezlerin emre müheyya vaziyetlerini yani ihtizazları nakledebilecek, sinir denen, bir takım telciklerle birbirlerine bağlanmışlardır. Bu bağlantı dimağın içini bir duygu ve ihtizar şebekesi hâline koymuştur. Bir telefon santraline benzeyen bu şebeke sayesinde ki çeşitli parçalardan ve merkezlerden ibaret olan beynimiz tek bir şuurî ve akli faaliyet gösterir. Bu bağlantıların her hangi bir sebeple gevşemesi⁶ veya ortadan kalkması şuurun bozulmasına sebep olur. İnsanı dimağ hâkimiyeti bu suretle noksanlaşıp kuvvetinden kaybedince de muhakeme gücü sebebi ile hayvanî hisleri yumuşatıp i'tidale getiren ve hiç değilse baskı altında tutan insanî hislerin yerini hayvanî ve mecnunâne hisler alır ve bu gibi hisler de insanı pek vahim sonuçlara, cinayetlere kadar sürükler.

Beyin kudretinin zamanla veya bazı etkilerle kaybolması, yahut, büsbütün yok olup gitmesi zorunluluğu yüzünden ruhun tecelliyatı da zayıflar yahut o da büsbütün yok olup gider ki bu hâl de bize ruhun, hiç bir vakit dıştan gelme ilâhî bir (Nefha) değil, tersine, ihatası bakı-

6 Sinirler, kanla dolu adaleler içinde yerleşmiş ve kanın harareti ile elektrik husule getiren telciklerden başka bir şey değildir. Sinirler, his sebebidir. Sinirler, beynin maddî aracıdır ve bu suretle de ma'nayı doğurur. Dimağ hâkimiyetinin uykuda gevşemesinin görülen rü'yaların mahiyeti ve tefsiri bakımından önemi büyüktür. Fakat, şu veya bu çeşit bir rüya görmeye, her şeyden önce, insanın uykuda sağa, sola veya arka üstü ve yüzü koyun yatmış olması söz konusudur. Çünkü, dimağdaki kan, yatış yönündeki beyin hücrelerine daha fazla gider ve o yönde bulunan merkezleri daha fazla etkide bulundurur.

mından, bizâtihi zuhurdan⁷ ibaret olan ilâhî bir (Nefha) olduğunu Fizyoloji ve Psikoloji açısından da ispat eder.

İşte, ilme göre pek tabî olan bu hâller hakikat ilmine vakıf olmayanlar tarafından (Gizli, Lâhûtî, Sırrî) gibi telâki edilir ve ya ruh hastalığına ya da ruh taşkınlığına atf edilir. Bu keyfiyeti Ziya Paşa aşağıdaki beyti ile ne kadar güzel dile getirmiştir:

İdrâk-i maâlî bu küçük akla gerekmez

Zira bu terazi o kadar sikleti çekmez.

Şimdi, ruhun mahbus bulunduğu cesette, dış âlemden haberdâr olduğu duygu meselesine dönelim ve diyelim ki duygu, duygularımızdan biri üzerine etki yapan bir uyarıcının⁸ vücuda getirmiş olduğu duyulanma, tahassüs şeklidir.

İhtişamlı renkleriyle teressüm eden bir Grub levhasının gözümüzden girerek dimağımızda hasıl ettiği hüznü haz bir duygudur.

Nağmeleri birbirinin içine giren ve bazan aralarından birinin tiz bir ton bazan da pest bir yavaşlıkla ayrılan bir musikinin kulaklardan girerek dimağımızda sevdalı bir haz bırakması yine bir duygudur.

7 Ruh, hululî değil, zuhurîdir. Çünkü, eğer ruh hululî olsaydı o zaman maddelerin bir-birinden ayrı ve müstakil olmaları ve ruhla ilgileri olmamaları lâzımgelirdi. Meselâ, bir yazı yazma işinde yazı yazma merkezi harekete geçtiği gibi, ne yazılacağını bilen tefekkür merkezi de aynı zamanda hazır; yazılan yazının ne netice alması gerektiğini bilen idrâk merkezi de aynı zamanda hazır; yazıyı görmekte olan görme merkezi de aynı zamanda hazır. Velhasıl, tek bir iş için bütün sinir merkezleri emre müheyya bir durumdadır. Bir yanlışlık üzerine de derhâl muhakeme merkezi harekete geçer. İşte, bu misali bütün işlere uygulayabiliriz ve bu suretle de beynimizdeki faaliyetin müttehid bir şuuri faaliyet olduğunu gösterebiliriz. Bundan ötürüdür ki: (İnsanda) ve hatta (İnsanlarda) şuur birdir denmiştir. Şuur birdir ama bu bir olan şuurun sıfatları pek çoktur. Vücudumuz, en küçük zerrelere kadar, şuurumuza tabî ve onun hizmetindedir. Çünkü şuur, vücutta, lâtif ve keşfin her ikisini de kendinde toplamıştır, yani gerek beyin ve gerek beyin vasıtasıyla zuhur eden ruh hep kendidir. Her şey letâfet ve kesâfetle zâhir olur. İşte, şuur, yine kendi maddelerinden hasıl olduğu içindir ki ruh hululî değil, zuhurîdir diyoruz. Beyinden şuurun husulü de (Tecellî) kelimesi ile deyimlediğimiz şeydir. Şuuru âhenk ve düzen içinde olanlarla şuuru düzensizlik ve ihtilâl içinde bulunanlar dünyayı başka başka görürler. Yani, kâinat, his merkezlerimizin işleyişine, görüşüne göre değişmekte ve bilinmemektedir. İşte, bundan ötürü de hâinata (Hayâl Âlemi) diyoruz. Hayâl âlemi demek, sâbit olmayan âlem demektir. Kâinatın sâbit olmamasından ötürü de (Allah her şeyden müstağnîdir) diyoruz.

8 İki türlü uyarıcı vardır: kuvvet ve madde ki bunlar birbirlerinden ayrılmazlar ve çünkü esasta birdirler. İntibaların çokluğu veya azlığı, büyük çapta, akıllı veya akılsız sayılmanın sebebi. Bu sebeplerdir ki: (Çocukların aklı ermez) veya (İhtiyarlar tecrübeli olurlar) diyoruz.

İpek gibi yumuşak tatlı bir kumaşı tuttuğumuz veya böyle bir cildi okşadığımız zaman parmaklarımızdan nüfuz ederek dimağımızda iştihaklı bir haz uyandıran yine bir duygudur.⁹

Sanki gecenin serinliğinden ürkerek kokularını saklayan lâtif bir bahçenin hayaller kamçılıyıcı çiçeklerinden sabahın gülümseyen ışıklarına karşı fitrî bir ziyafet tarzında yükselen bu kokuların burnumuzdan girerek dimağımızda baygın hazlar husule getirmesi yine bir duygudur.

Banyolu bir vücutla yumuşak bir yatağın kucacağına atıldığımız ve başımızı bir yatağın kuş tüyü kollarına bıraktığımız zaman cildimiz yoluyla girip dimağımızda edebî bir haz bırakan şey de aynıyle bir duygudur.

Dolayısıyla, duyuların göze, kulağa, dokunmağa ve daha başka duyulara ait bir çok şekilleri vardır. Eğer bu duyular dimağımızda ayrıntılı olarak hükümlenirse o zaman bu bir geçme (İntikâl) olur. Bu şeyler merkezde tesbit ve ta'yîn edilirse o zaman da geçme hâli tekemmül etmiş olur ve bu da duyular için saydığımız şekiller gibi şekillenir ve adlanır.

Duyum ve geçme olayları aynı bir fiilin iki muhtelif hâlidir, hatta (Ân)ıdır. Bunları birbirinden ayırmak biraz güçtür. Yalnız şu kadarcık açıklayalım ki duyumda aklî meleke pek rol oynamaz; o, bir bulut şeklinde dimağı kaplayan bir duyumdur. Meselâ, yabancı bir dille söylenen bir şarkı bizde ancak bir duyum bırakabilir. Hâlbuki, bildiğimiz dilden ve özellikle kelimelerini de anlayarak dinlediğimiz bir şarkının dimağımızda bırakacağı şey, duyumun üstüne geçerek, geçme şeklini alır. Onun için bu iki terimi birbirinden iyice ayırmak gerekir. Çoğu kere ve çoğu kitaplarda bu iki terim birbirine karıştırılmaktadır.

Duyum mebd'e'dir, başlangıçtır. Hâlbuki geçme, duyumun berrak bir temadîsi, bir sonudur. Duyular ve geçmeler dimağımızda bir çok bakıyyeler bırakır ki bunlar da (Hâfıza) dır. Biz bir maddeyi, bir şeyi

9 Parmağımızla dokunduğumuz birşey düz olmayıp girintili çıkıntılı ise parmağımızın içi o şeyin yüzüne tamamiyle intibak edemeyeceğinden dimağımızda noksan bir intibâ hasıl olur. Hâlbuki, ayna veya kağıt veya bunlara benzer düz bir yüzeye olan parmak temasımızda intibak tam olacağından dimağımızda da tam bir intibâ hasıl olur. Ve yine, güzelliklerle bezenmiş bir cisim veya bir vücut gördüğümüzde dimağımızda duyusal hazlar hâsıl olduğu gibi, çirkin bir manzara veya çirkin bir yüz karşısında da dimağımızda istikrah ve nefret duyuları hâsıl olur. Estetik hükümlerimizde de fizikî sebeplerin rolü pek büyüktür.

duyumların ve geçmelerin bırakmış olduğu hâtıralarla¹⁰ tanır ve ayırır ederiz ki bu hâtıralar birer bakiyyedir.

Hâfıza, bir veya muhtelif duyular ve geçmelerle etkilenmiş bir hücre veya bir çok hücrelerin, hiç ikinci bir müdahale olmaksızın, etkileri iade şeklindedir.¹¹

Duyum ile geçme birbiri ile ilişkili olduğu gibi geçme ile hâfıza da birbiriri ile ilişkilidir. Zira, hâfıza, ancak, geçme ile meydana gelir ve gelişir. Hâfızaya özellik veren şey çevreye ait etkiler olmaksızın duyularını tamamiyle iade etmesidir. Meselâ, bir tablo gördükten sonra gözlerimizi kapamış olsak yahut tablo gözümüzün önünden gitmiş olsa aynı tabloyu yine aynı şekilde dimağımızda tekrarlayabiliriz. İşte bu hâfızadır.

Şunu da gayet önemle belirtelim ki unsurlarda, yani tabiatta, hiç bir zaman başlı başına tek bir olay yoktur; olayların hepsi birbirleriyle el ele vermiş gibidir. Şu hâlde, organizmayı idare eden sinir sisteminde de başlı başına tek bir olay yoktur ve olamaz.¹²

Aklı fiiller hep birbiri içine girmiş bir tarzdadır. Bundan ötürü de ruhsal bir olay yalnız başına mevcut olamaz, kendi cinsinden diğer olaylara bağlıdır.

Koşan bir at, uçan bir kuş veya güzel bir bahçe görsek bunlar derhâl görmeğe ait duyular husule getirir ve bu görmeğe ait duyuların bıraktıkları bakiyyeler de (Görmeğe Ait Suret)ler olur. Bu görmeğe ait suretler uyanınca da yine o atı koşar, o kuşu uçar ve o bahçeyi çiçekleriyle görürüz. İşte bu da (Hayâl) dir. O hâlde, hayâl¹³ de duyuların bıraktıkları bir bakiyyedir demek olur.

10 Hâtıraları hatırlamakta taakuba lüzum yoktur. Hâtıra ne kadar eski olursa olsun derhâl hatırlarız ve hatta en geç silinen hâtıralar en eski hâtıralardır. İşte, bu suretle de ispat edilir ki (Zaman Yok)tur, nisbidir.

11 İntibâlarımız dimağımızın et parçasına etki yapıp orada yazıyor, nakş oluyor değil, orada daima bir aks yapıyor demektir. Unutkanlığa gelince, hâfıza merkezi bir cisimdir. Bir ayna gibi olan bu hâfıza merkezini, yani bu cismi cilalayan da maddedir ve bu maddedir ki in'ikâs yaptırıyor. İşte, gerek kanda gerek bir madde olan bu hâfıza merkezinde her hangi bir noksanlık, kuvvetsizlik veya bir hastalık veya eskime hâtıralarımızın derecelerine göre unutulmasına sebep olur. Hâfızanın bu iade, aks şekli de hiç bir şeyin müstakar olmadığını ispatlar. Eğer müstakar olsaydı ayna veya hâfıza aldığı hayalleri kendinde sâbitleştirirdi.

12 İctimaiyatın kökü, esasî zâten (Tabiat)tır. Çünkü, tabiatın esasî dört unsurudur ki bu dörtü unsur bir araya gelmeden hiç bir şey zuhur etmez. Hayat, ictimaiyyatla kaimdir. Zıtlar da âlemin düzeni içindedir ve hayır şer de tıpkı böyledir. Cümle varlık ta mutlak vücuttan ibarettir.

13 Her şeyin hayâl olması, yukarıda da değindiğimiz gibi, asl'ın müstakar olmamasındandır.

Duyumlar bir hayâl doğurur, doğan bu hayâl de dimağda bir iz bırakır,¹⁴ bu suretle de bir hayâl diğer bir hayâlin doğuş yeri olur. Ruhsal olayların her şekli de hemen hemen bir hayâl bırakır. Kısaca, (Hayâl), aklın bir ışığıdır denebilir.

Duyumların hâfızada heyecanlara, fiillere ilişkili olarak bıraktığı her türlü ruhsal izlenimlere de (Hâtıra) denir.

Hatırlamada hayâller daha az parlak ve daha az canlıdır. Çünkü, bir şeyi görmekle hatırlamak arasındaki fark büyüktür. Hâlbuki bazı akıl hastahklarında hatırlama ile uyanan duyumlar tabii duyumlar kadar ve belki de daha ziyade kuvvetlidir. Hâtıraları doğuran olaylar ve sebepler tekrarlanırsa hâtıra daha çok devam eder. Meselâ, bir öğrenci dersini ezberleyebilmek için o dersi aralıklı aralıksız bir çok kereler okumalıdır.

Hâtıraların vücut bulma tarzı böyle olduğu gibi silinme sistemi de, özellikle hücrevî faaliyetlerin noksanlığa yüz tuttuğu zaman, yine böylece olur. Dimağ hücreleri, en önce etkileri olan hâtıraları kaybeder. Meselâ, ihtiyar bir adam: (Bir ay evvel gördüm ama hatırlamıyorum) der. Çünkü, bu hâle gelen bir dimağ, artık, üzerine yeni yeni harfler yazmak imkâm olmayan aşınmış bir yazı tahtasına benzer ve bu mahiyeti alır.

Hâfıza, ya aktif ya pasif olur. Aktif olan hâfıza hayalleri kendiliklerinden ve bereketle doğurur ve hayaller birbirini peşler. Buna da (Fikirlerin Birbirini Çekmesi) denir. Çünkü, karşılıklı (Mütenazır) duyumların gerek aynı zamanda tahassul etmiş gerekse aynı sınıftan bulunmuş olmaları dolayısıyla bu hayaller birbirine âdeta bağlıdırlar. Meselâ, bir mektup yazmağa başladığımız zaman kendisine mektup yazılan kimsenin hâlini, şeklini ve onunla aramızdaki bağlılık daha fazla ise en ince şeyleri bile tahayyül ederiz¹⁵. Ve yine, bir çiçek kokusu çi-

14 Meselâ, limonu hayâl ettiğimizde ağzımızın sulanması veya ölünün ruhunun üşmesi gibi.

15 Hayallerimiz, hayâl âleminde dir. Hayâl âleminin maddeye aks etmesi de, yani hayâlin fiilî olarak tahakkuku da (Şühud Âlemi)ni teşkil eder. Nitekim biz bir şeyi evvelâ tahayyül eder, plânlar ve ondan sonra yaparız. Hayâl âlemi, Tasavvufî dil ile (El-Musavvir) ismine bağlıdır. Hayâl âleminde olan bir şeyin madde âleminde meydana çıkması da (El-Müdebbir) ismi ile olur. Meselâ, bu gün Ay'a gidilmiştir ve diğer uzak yıldızlara gidilmek te tahayyül edilmektedir. Bu hayâl, bir gün hakikat olacaktır. Çünkü, gereken (Tedbir) alınacak, yani yeni vasıtalar icad edilecek ve onlarla diğer yıldızlara da gidilecektir. (Ne yaparsan onu bulursun) sözünün bir anlamı da budur. Biz, yalnızca Hayâl ve Şühud âlemleri içinde değil, aynı zamanda ve aynı anda Ceberût ve Lâhût âlemleri içinde de bulunmaktayız.

çeğē ait ve çiçekle ilgili olabilecek bir çok şeyleri canlandırır. Bu (Fikirlerin Birbirimi Çekmesi)nde iradenin etkisi de söz konusudur. Meselâ, yazı yazan bir kimsenin zengin ve parlak hayalleri kuvvetli kelimlerle¹⁶ ifade etmeğē çalışması iradesinin kuvvetiyledir.

Bu çeşit hayallere karşılık pasif hayaller, gayr-i ihtiyarî hayaller de mevcuttur. Meselâ, yolda giderken aç, sefil, bîçare bir adam görsek, derhâl, bu elîm durumun hazırlayacağı fecî sonucu tahayyül ederiz. Bu tahayyül de yine hâfızaya müracaatla olursa da bu çeşit hayalde hâfıza pasif durumdadır.

Hâfıza da duyular ve geçmeler gibi, görmeğē ait, duymağā ait, tatmağā ait, şuna veya buna ait olmak üzere çeşitli vasıflar alır. Hâfıza, bir bakıma, mesleklere göre de adlanır.

Hâfıza, muhayyelenin âdeta temelidir. Çünkü, hayâl, mebdini, inkişafını her vakit hâfızadaki mevcudlardan alır. Hâfızası geniş¹⁷ olanların hayalleri de bereketlidir. Meselâ, yeni bir vak'a, bir olay yahut her hangi bir şey tahayyül etmek istersek derhâl hâfızada bulunan mevcut elemanlardan faydalanma zorunluluğū karşısında kalırız¹⁸. Eğēer hâfızada hayâlin feyizlenmesine yardım edecek bir hazırlık¹⁹ yoksa hayâl noksan ve kısır kalır. Daha açık bir deyişle, tahayyül, ancak, hâfızadaki esaslardan kuvvet alır.

Meselâ, vücudu olmayan bir şeyin ibdana çalışm ve bir makina veya bir hayvan tahyül etmeğē kalkışalım ki ne mevcut makinalara ne de mevcut hayvanlara benzesin. Böyle bir şey yapabilmemiz imkân-sızdır. Çünkü, ne kadar çalışsak, yine, hâfızamızda yerleşen esaslardan hârice çıkmayız. Bu esaslar dışında ne bir makina ne de bir hayvan

16 Kelimelerin kuvvetleri manalarındadır. Kelimelerle, her hangi bir şey, gayet sathî de ifade edilebilir, insanı ağılatacak derecede de ifade edilebilir.

17 Hâfıza genişliğı, hem maddî, yani beyin bakımından hem de manevî, yani tecrübe bakımındandır.

18 Hâfızaya müracaattan maksat, yalnız kendi hâfızamıza müracaat değıldir. Bu müracaat başkalarının hâfızalarına da olabilir. Çünkü, hâfıza hâfızadır; ama bizde, ama başkalarında. Onun için akıllı kimseler her hangi bir münakaşa etrafında, bütün muhatablarının fikirlerini, yani hâfızalarındaki unsurlarını, bilgi ve tecrübelerini dinlemeden kendi hafızalarını, yani kendi fikirlerini açıklamazlar. Çünkü, belki kendilerinin bilmedikleri şeyler vardır ki bunlar başkalarından öğrenilecektir.

19 Hâfızada hazırlık iki türdür. biri, uyarım konusunda dokunduğumuz, hücreleri besleyecek ve harareti sağlayacak kanın kuvvetli ve saf olması, diğēri de hâfızada bir çok hayallerin nakş edilmiş bulunmasıdır.

yapabiliriz. Yapacağımız şey, yine mevcut makinaların ve hayvanların şekillerine dayanmaktan ibaret kalır.

Maddiyata dayanmayan şeyler de bu kaideye bağlıdır.²⁰ Meselâ, Ulûhiyetin bütün vasıflarını alalım, yine de hâfizamızda duyguları teyakkun²¹ ettiğimiz zamandaberi muhtelif suretlerle birleşen o büyük kavramdan hârice çıkıp ta yepyeni bir Allah tahayyül etmek kudretinde değiliz²².

Eğer hayaller, (Mâzî) olmuş vak'aları aynen canlandırırrsa bu tamamıyla hâfıza işi olur. Ama, gerek duyumlar ve gerek geçmeler tabîi etkilere bağlı olmayıp ta bunlar bir (Seçme) sonucu vuku bulursa bundan (Dikkat) denen bir ruhsal hâlet doğar. Meselâ, bir muhakemenin tarzını veya bir hatîbin sözlerini dinlerken kendimizi duyumların a'zamî etkisi altında bulunduran bir seçim durumu takınırsak, daha doğrusu, dimağî bir faaliyet gösteririz. İşte, bizdeki bu hâl (Dikkat)tır.

Olayın duyumlarını peşleyecek yerde mefkûremizin çalışmasına bağlanırsak o zaman da başka bir ruhsal hâlet peyda olur ki buna da (Mülâhaza) denir.

Gerek duyumları, gerek geçmeleri, gerekse hayallerin özelliklerini yok ederek bir aklî çalışma ile ayırma işlemi yaparsak o zaman olayların sebeplerine ve sonuçlarına istidlâl yoluyla girmiş oluruz ki buna da (Muhakeme) denir²³.

Bu istidlâl yolunda vak'aları birbirine yaklaştıracak bir ruhsal fiil daha vardır ki buna da (Faraziye) denir. Bu faraziyeler de muhtelif

20 Genellikle, kocakarıların ve cahillerin rüyaları tabirleri ve cennet ve cehennem tasvirleri hep kendi hayallei mahsulüdür.

21 İ'tikadlar, teyakkun edilen ihtisaslara göre teşekkül eder. İ'tikadlarda teyakkun edilen ihtisaslara ise anadan babadan duyulan sözlerdir ki bu sözler, ileride, insanın diğer kıyaslarına bir temel olur ve bu sözler de Dinleri ve Mezhepleri temsil eder. Yani, her hangi bir nazariyenin telkin ile bir çok insanlar tarafından kabulü söz konusudur. Çünkü, Allah'ın, zâtın kendini görmek ve bilmek mümkün değildir.

22 Meselâ, Allah'ı hem her yerde hâzır ve nâzır hem de her şeyden münezze olarak düşünmek bile ne kadar güçtür. Esasen, yaptığımız teşbih ve tenzih te yine bize göredir. En doğru yol, bütün varlığı, azdadi ve mertebeleri ile birlikte bir saymak, vahdet gütmektir. Çünkü, hakikat tek başına ne şunda ne de bundadır.

23 Dikkat ve mülâhaza ile birlikte her hangi bir sözün doğru olup olmadığına delil, sebep aramak ta (İstidlâl)î doğurur. Dikkat, mülâhaza, muhakemenin üçü de esasta aynı şey olup birbirinden ayrılmaz. Bunların husulü için de bütün dimağî merkezler faaliyet gösterirler ve birbirlerine yardım ederler.

şekillerle doludur. İşte, bu şekillerle hakikata yaklaşıldıkça faraziyeler de noksanlıktan sıyrılır.

Duyumların ve bunların berrak bir peşlenişi olan geçmelerin akıl alanında bıraktığı özel ve üstün bir ruhsal hâlet vardır ki buna da (Heyecan) denir. Meselâ, bir adam yolda giderken ânî olarak sevgilisine rastlarsa, bu duyum, yine, ânî ruhsal bir fevkaledelik husule getirir. Bunun gibi, bir yaralıya, bir cenâzeye rastladığımızda yine ruhumuzda bir feveran hasıl olur. Bu sebeptendir ki kötü veya ferahlı haberler birdenbire değil, alıştırma alıştırma söylenir.

İşte bunlar birer heyecandır. Bir de hâtıralar ve hâtıralarla ayırd edilmiş olan ruhların uyandırdığı heyecanlar vardır ki bunlar da hâtıralara²⁴ bağlı heyecanlardır. Meselâ, insanın sevdiğinin hayalini hatırlaması, onun rahat ve huzur içinde olduğunu düşünmek gibi şeyler bu çeşit heyecanları doğurur. Bu heyecanlar da duyumların nev'ine göre adlanır.

Sürur, keder, hiddet, elem ve bu gibi heyecanlar behemehâl mihanîki organik işlemle beraberdir. Kederli bir kimse tetkik edilirse duruşu, oturuşu, çökmüş gibidir. Yine bu gidibilerin adaleleri gevşek, nabızları kısa, yavaş ve zayıftır; tenefüsleri de çok üstünkörüdür ve âdeta omuzlarından nefes alırlar. Bundan ötürü de kederli bir adam tasvir edileceği zaman (Omuzlarından nefes alıyordu) deyimini kullanılır.

Heyecan, şahsa ve heyecanı husule getiren etkiye göre büyük değişiklikler ve çeşitlilikler gösterir. Bazı kimselerin heyecanları pek sönük, bazılarınkı ise pek mübalağalıdır. Bundan ötürü, heyecan kabiliyetinin rengi insanların (Seciyye)sini yapar. Başka bir deyişle, (Seciyye), duyumlar ve bunun doğruduğu heyecan ibresinin gösterdiği doğrultudur.

Heyecan kabiliyetinin rengi ve tarzı (Seciyye)yi vücuda getirdiğine göre heyecanın kendine has vasıfları da söz konusudur. Meselâ, bir şey kaybeden bir insanda tabîi ki heyecan zuhur eder ve o adam bu heyecanla kaybettiğini aradığı bir sırada siz ona velev ki selâm vermeniz derhâl kaşları çatılır, suratı asılır ve belki de sizi tokatlamağa kadar gider. Fakat, bazı kimseler de en büyük bir kederle kucaklaştığı bir sırada bile karşısındakine, kederini örtmeğe çalışarak, güler yüz gösterir. İşte bunlar Seciyye şekillerini gösterir.

24 Bunlar, genellikle, zevke ve eleme ait hatıralardır.

Durgun, mahzun, kederli, ateşli veya şu ve bu gibi seciyyenin şahıstaki mevcudiyet şekli, onun, ma'neviyatının, hüviyyetinin hakikî mahiyeti gibi telâkkî olunabilir²⁵.

Şiddetli ihtiraslar, seciyye güzelliğinin en tehlikeli düşmanıdır.

Buraya kadar duyum, geçme, hâtıra, hayâl, heyecan, muhakeme gibi ruhsal olaylardan söz ettik. Burada bunların bir sonucu gibi olan (İrade) olayından da kısaca söz edelim.

Yukarıda saydığımız ruhsal işlemler, özellikle muhakeme safhasını geçirdikten sonra, bir takım arzular, kararlar, hükümler husule getirir. İşte, bunların uygulanması da (İrade)yi meydana çıkarır. Kuvvetli bir irade bu arzuları, kararları, hükümleri aynen ve şiddetle uygular. Hâlbuki, bazı iradelere, fikirlerin birbirini çekimi yolu ile, çeşili sebepler katılır ve iradeyi ya büsbütün ya da kısmen uyuşturur. Birinci kısma giren kimselere (İradesiz), ikinci kısma giren kimselere de (Zayıf İradeli) denir.

Bize göre, geniş bir hâfıza, serî bir muhakeme, kudretli bir irade de, pek mümtaz bir haslat olan ve pek ender kişilere nasib olan (Dahâ)yı hâsil eder.

Buraya kadar yaptığımız açıklamalarımızı özetleyecek olursak şöyle diyeceğiz:

Bütün akli hususları beş duygu organından nufuz eden *duyumlar* doğurmaktadır ve *duyumların* çeşitli şekilleri de çeşitli izlenimler peyda ederek çeşitli vasıtalarla ayırd edilmektedir.

Vücutumuzda mutlak hâkim olan iki nevî hareket vardır: biri içgüdüye bağlı hareketler, fiiller, diğeri de dış âlemlle ilgili olarak dimağî tecelliyatın vücuda getirdiği fiiller, hareketler.

Bu özetlememizden sonra da sorulması gereken şöyle bir soru ortaya çıkıyor: Acaba insanlarda tam bir hürriyet var mıdır?

Bu soru, peşinde yüz yıllar sürüklemiş ve sürükleyecek olan ve bir çok şiddetli münakaşalara sebep olan pek önemli bir sorudur. Bu soruya kesin bir cevap verebilmek için hayatın her alanı ve her çeşit insan ve insan sosyetesini incelenmiş ve bir çok kitaplar da yazılmıştır. Fakat, sonuç bir ve aynidir: "İnsana (Mukadderat) hâkimdir".

²⁵ Seciyyeyi değiştirmek mümkündür. Bunu sağlayacak yegâne vasıta da (Ekzersiz ve Telkin)dir.

İnsana (Mukadderat) hâkimdir, çünkü, vücudumuza en ziyade hâkim olan dış etkilere karşı ihtiyarımız dahilinde olmayan organlarımızın otomatikman verdiği cevapları içeren fiiler (Ef'âl-i Mün'akise) dir. Meselâ, gözümüzün hassas kısmına dıştan gelen yabancı bir madde temas ettiği zaman göz kapaklarımız kendiliğinden derhâl harekete gelir ve kapanır ki bu hareketi irade önleyemez. Şu hâlde, mülâhaza, muhakeme sonucu verilen kararlardan ve bu kararların uygulanmasında gösterilen azim ve gayretten dolayı hürlük iddia etmek te doğru olamaz. Bu da mukadderat değil de nedir?

Muhakememizle karar verdiğimiz bir işi yapmağa ve her hangi bir etki ile olursa olsun başka türlü yapamamağa muktedir olduğumuz meselesi ancak zan ve vehimden ibarettir. Gerçi, muhakememizle karar veririz ve muhakememizi husule getiren hislerin hiç bir etki altında bulunmadığımızı iddia ederiz, lâkin, hisler, renklerini, şekillerini en küçük bir sebeple değiştiren seyyâl birer şeydir. Bu ise her an dış etkilere bağlıdır. Dışa ait haller ise her zaman için pek boldur.

İnsanlar, dışları bakımından çevrelerinin, içleri bakımından da mi'delerinin tabiî esiridirler ve bu esirlik te onlara hulkatlarının ebedî bir hediyesidir. Bundan ötürü de (Hüriyet) kavramı suya düşer. Hürriyet kavramı suya düşünce de işe (Telâkkî ve Telkîn)²⁶ müdahale eder.

Telkînler, mutlak hâkimdir. Telkîn de ikiye ayrılır:

- 1- Dışa ait telkîn.
- 2- İçte ait telkîn.

Telkîn söz konusu olunca bu noktada (Terbiye) meselesi de önem kazanır. Eğer, doğruluğun (Mutluluk) sağlayacak bir fazilet olduğunu telkîn edip te ruhlarda bu gibi sıfatlara karşı bir temayül uyandırır ve kötülüklerin de cezalarla, can sıkıntıları ile karşılanacağına dair bir iman hazırlayabilirsek terbiyenin esasını, dolayısıyla, insanlığın refahını temellendirmiş oluruz.

İçimize ait fazilet ve iman terbiyesini gerektiği şekilde sağlayabilmek ve etkili kılabilmek için de, daha önce, dışımıza, yani zekâmızı ve ruhumuzu ihya eden beş duyu organımıza gereken terbiyeyi vermek

26 Telâkkî, bir şeyi kendine göre şöyle veya böyle kabullenmektir. Telkîn de her hangi bir şeye kendini veya başkasını inandırmaktan ibarettir. Telkîn, ruha bir hitabdır ki o ruh ta maddeye hâkimdir ve onu istediği gibi kullanır.

lâzımdır. Bu da dış âlemle ruhumuz arasında aracı olan bu duygu vasıtalarını daha kudretli, daha verimli, daha yapıcı kılmak demektir. Bunun için, gözlerimize daima iyi'yi, doğru'yu ve güzel'i göstermek; kulaklarımıza da daima iyi'yi, doğru'yu ve güzel'i duyurmak suretiyle, her şeyden önce ve özellikle göz ve kulak organlarımızı geliştirmeliyiz. Çünkü, hayvanlar boğazdan, fakat, insanlar göz ve kulaktan gelişirler.

Esasen insan dışa ve içe ait on iki türlü cevherin bir toplamıdır. Bu on iki cevherin beşi dışa aittir ki şunlardır: görme, duyma, koklama, tatma, dokunma kuvvetleri. Bu on iki cevherin içe ait olan beşi de şunlardır: müşterek his vehim, hayâl (tasvîr), hâfıza, tefekkür (tasarruf) kuvvetleri. Diğer ikisinin ise dışta ve içte fiilleri ortaktır: bunların birisi hareket ettirici kuvve, diğeri de irade eden kuvvedir ki bunların sıfatları da ortaktır²⁷. Bunlar da çekme veya iştiha kuvvesi, itme veya gazab kuvvesidir.

Kısaca, insanda iki büyük kuvvet vardır: zihin veya algılayıcı kuvvet ve hareket ettirici veya iradî kuvvet.

İnsanı, özetlediğimiz bu on iki cevheri meydana getiren vücuda ve hayata ait sebepleri de başta (Kimya) olmak üzere ilim verilerine dayanarak, basit bir şekilde şöyle özetleyebiliriz:

İnsanın vücudu canlı maddeyi vücuda getiren (% 65 oksijen, % 19 Karbon, % 10 Hidrojen, % 3 Azot, % 2 Kalsiyum ve % 1 Potasyum) ile Fosfor, Klor, Sodyum ve kükürt, Klor, Demir, Mağnezyum, Silis ve Eter hâlinde iyod cisimlerinden mürekkeptir. Hayvanda da bu böyledir.

İşte, yukarıda kabataslak işaret ettiğimiz bu cisimlerin birleşmesinden hayvanî hayat meydana gelmiştir.

İnsanların "Toprakta veya bir avuç çamurdan meydana geldikleri" sözü yalan değildir, ama, yanlıştır. Çünkü, yukarıda saydığımız cisimlerin hepsi de toprakta mevcuttur. Şu kadar ki (Oksijen) ile (Karbon) gazları ve hava boşluğunda seyr hâlinde bulunan (Atomik Cevherler) canlı maddeye hulûl sureti ile hayatı tamamlarlar ve (Enerji) verirler.

²⁷ Hareket ettirici kuvvet ile irade edici kuvvetin sıfatlarının müşterek olması, iradenin tahrike sebep olduğundandır. İrade taharrükî merkezin âmîridir. Beş duyu organımız algılayıcı kuvvetimizin vasıtasıdır. Hulâsa, bütün hayat iki kuvvede toplanmaktadır: bilinci kuvve ve yapıcı kuvve.

İnsanların doğrudan doğruya bir Maymun'dan geldikleri nazariyesi pek yanlıştır. İlimin kesinlikle bildirdiğine göre ilk insanlar, maddeten, taiatın evlâdıdır. Bu gerçek, Bektaşî felsefesinde de: (Anam yer, babam gök) deyimi ile özetlenir.

Hayatın büyük sırları tabiatın içinde ve dışında saklıdır. Tabiatta hiç bir şey yok olmadığı gibi yoktan da var olamaz. Çoğu insanlar dünyanın beş altı bin yıl önce yaratıldığını ve ilk insanın Fırat nehri üzerinde bulunan (Cennet) te doğduğunu sanıyorlardı ve hâlâ böyle sananlar da vardır. Bu boş sözler hakikatın ve cennetin ne olduğunu bilmeyenlerin ağızlarında dolaşan bir takım laf-ü güzafıtır. Hâlbuki, hakikatta ve ilimce sâbit olmuştur ki dünyanın ve hayatın nice milyonlarca yıllık bir geçmişi vardır ve bu (Milyonlar) kelimesi de i'tibarîdir.

İşte, bu uçsuz bucaksız varlığın sahibi, bu ezeli ve ebedî hayatın biricik mümessili insandır. Bu ezeli ve ebedî hayatı sağlayan şey de canlı maddedir. Canlı maddenin gözle görülmeyen ve tutulmayan ve insanı sevk ve idare eden (Yüksek Enerji)si, yani Tasavvuf dili ile (Sultani Ruh) diye tanımlandığımız zâtın cüz ve maddeleri ihata sureti ile olan asıl mevcudiyeti de, dimağımızın kıvrımlı ve büküntülü varlığı içindeki büyük bir istasyonda bulunmaktadır. Hayvanların dimağlarında da kendilerine mehsus böyle bir istasyon vardır.

İnsanın kafası içinde öyle bir mektep vardır ki onun ilk sınıfına giren bir insan ailesinden ve çevresinden aldığı duygular ve telkinlerin etkisinden kurtuluncaya kadar çok sıkıntı çeker. Fakat, ilmî doğrulamalar ve gerçek telkinler devam ettikçe o insanın kafası içinde kendi mevcudiyetinin hakikati da yavaş yavaş uyanmağa başlar. Bu uyanış sonucunda da canlı maddenin ifade ettiği varlık ve yüksek enerjiyi kavrayınca, daha önce ruhunda yerleşmiş olan bütün bâtil duyguları silip atar. O zaman, ilim, fen adamlarının ve felsefecilerin hakikat yolunda ve uğrunda neler çektiklerini anlar ve bâtil ve cahilâne bilgilerin insanların kendilerini tesellî etmeleri hayalinden ibaret olduğunu da kavrar.

Lâkin, bütün hakikatları kavramak ve bir filozof olabilmek için yukarıdanberi açıklayageldiğimiz ilimlerin ve hakikatların derinliklerine girmiş olmak, ondan sonra da, yukarıda sözünü ettiğimiz kafa tası içindeki mektebin kapısına hâk edilmiş olan "Kendini Bil!"²⁸ yazı-

28 Kendini bildinmi her şeyi bilmiş olursun. Kendini okudunmu bütün kâinatı okumuş olursun. Çünkü, kâinat, yani âfâk senin tafsilidir ve sen de onun özü ve özetisin. Kâinat, yani âfâk enfüse, yani sana tâbidir. Çünkü şuur sendedir.

sını okumak ve ruhunda da bu sesi duymak gerekir. Çünkü hakikat, sadece, maddeye, yani ilme ve fenne münhasır değildir. Materyalistler yalnız madde²⁹ üzerinde durmuşlar, yalnız ilmî ve fennî hakikatlara sapanıp kalmışlardır. İlim ve fen ise insanlığın bir takım bilgilerinden ibarettir ve insanlık ilerledikçe şüphesiz ki ilim ve fen de ilerleyecektir. Fakat, ilim ve fennin bize verebildiği bilgiler kayıtlı ve sınırlıdır. Bu sebeple de mutlak hakikata, sadece, ilim ve fen ile ulaşmak mümkün değildir. Çünkü, mutlak hakikat sâbittir ve hiç bir suretle değişip başkalaşmaz.

Fen ve madde, insanı hakikatın kapısına kadar görürür ve orada bırakır. Zira, fen, bir ilmin deneyi makamındadır. Önce bir şeye ilim ilişkisi kurmalıdır ki onun deneyi olsun. Deney yapıp ilme uygun çıktığında da o, artık, mutlaktır, değişmezdir. Şuna, ayrıca işaret edelim ki ilim de, maddeden Ulûhiyete kadar derece derecedir.

Fen, insanların terakkîsi ile düz orantılıdır. Hâlbuki, insanda esas olan, asl olan (Sevgi) tarakkîye bağlı değildir; onun yüksek varlığı daimîdir ve aynidir. Yeter ki insanlar onu anlamağa çalışsınlar.

İnsan, önce maddeye, sonra ruha ve en nihayet ulûhiyete ait bütün ilimlerin sırasıyla künhüne vasil olursa, ancak o zaman hakikata ulaşmış olur. Bu sebeple ne yalnız Materyalistleri ne de yalnız Spritüalistleri haklı bulmak doğrudur. Çünkü, her iki grup ta birer yönden haklıdır. Tam hakikata ulaşmak için her iki görüşü birden benimsemek lâzımdır. Esasen, madde ve ruh diye, iki ayrı kelime ile ifade ettiğimiz şeyler aynı bir şeydir; aynı bir şeyin iki yüzüdür. Bunun için maddeyi de ruhu da atamayız, ne onda ne de ötekinde sapanıp kalamayız. Sırf hakikat, mahz hakikat o vuslat deryasıdır ki onda madde ve ruh diye bir ayırma ve nisbetleşmeğe gidilemez ve dolayısıyla, artık, ilimden de söz edilemez.

Materyalistler, ruhumuzun, bütün uzviyetimizle beraber dimağ-ıgmızın faaliyetine münhasır kaldığını iddia ederler. Eğer, onların bu iddiaları doğru olsaydı mesele kalmaz ve tabii, cismimizle birlikte

²⁹ Materyalistler maddede kalmıştır. Hâlbuki madde yok olucudur. Gerçekten varılacak, sevicecek olan, o fânî olan şekillerle gizlenmiş olan zattır, nurdur, muhabbetir. Sevicecek, elbise değil; o elbise içindeki sevgilidir ve bu sevgili o elbise içinde gûya (Gizli) kalmıştır. Şekillere sapanıp yalnız maddeyi sevenler hep Putperesttirler. Önce sevgiliyi sevmeli, elbisesini sonra sevmelidir. Yani, önce ruhu sevmeli vücudu ondan sonra sevmelidir. Şair şöyle demiştir: (Sevdim eşyayı kötürü-Yaratandan ötürü). Hulâsa, maddenin, vücudun bu sevgideki rolü, her şey madde ile zâhir olduğundan, bir rehberlikten ibarettir.

dimağımız da mahv ve harab olduktan sonra benliğimizin ve hâfızamızın devam edeceği de söylenemezdi.

Fakat, gerçek şudur ki, bizim dış âlemle münasebetlerimiz, yukarıda da açıkladığımız gibi, beş duyu organımız vasıtasıyledir. Çeşitli etkileyicilerin duyu organımıza olan etkileri de bir dalga hareketi³⁰ şeklinde olmaktadır.

Kulaklarımıza çarpan sesler havanın dalgalanma hareketlerindedir³¹. Gözlerimizi etkileyen ışık ve renkler, yine, dalgalanma hareketlerinden başka bir şey değildir. Havanın dalga hareketleri, aslında, sessizdir. Bu dalga hareketler kulağımız vasıtası ile dimağımıza aktarılmca ses şeklinde, ve yine, esasen karanlık olan bir takım dalga hareketleri de göz vasıtası ile dimağımıza geçince ışık ve renkler suretinde tecelli ediyor.

Bu duygulanmaların takib ettiği fizyolojik yolların nihai noktası da (Yüksek Dimağî Hücre) lerdir. Duyumlar oraya intikal edince, yukarıda söylediğimiz gibi, sessiz ve karanlık olan dalga hareketleri ses ve ışık şeklinde tecelli ederek şuur ve vicdanımıza intikal eder ve sonra da nakş olarak hâfızayı teşkil eder. Kısaca, vicdan ve hâfızanın (Yüksek Dimağî Hücre) lerde³² merkezileştiği ilmen sâbit olmuştur.

İşte, bu (Yüksek Dimağî Hücre)leri kaplayan da (Ruh) tur. Ruhun en önemli tecellilerinden biri de, hiç bir temas ve vasita olmaksızın, mihanikî hareketler vücuda getirmesidir. Nasıl ki bazı ruhsal olaylarda yarı (Gılâf) tan ibaret bir tecessüd olayı sık sık müşahede edilmektedir. Yani, insan cisminin âdeta bir hâyali, bir gölgesi, asıl vücuttan tamamen ayrılmış olduğu hâlde meydanda dolaştığı, hatta izler bıraktığı ve bıraktığı izlerin de asıl vücut izlerinin aynı olduğu defalarca görülmüştür.

Tecessüd olaylarında, bazı ruhsal işler için vasita olarak kullanılan (Medyum) dan tamamiyle ayrı ve müstakil olarak, önce, yavaş yavaş

30 Zerrelere titreşimler suretindedir. Bu hareketin esası da dalga şeklindedir ki bir hamle yapar ve tekrar geri çekilir. Yani uzandığı yere kendinden bazı şeyler bırakır ve oradan da kendine bazı şeyler alır.

31 Her şey dalgadan ibarettir. İn'ikâs meselesinde de açıkladığımız gibi her gelen şey gitmek için hazırdır; her alınan şey verilmek için müheyâdır.

Ses çıkararak, havaya karışarak yabancı şeylerdir. Ses, maddenin hareketinin nisbetine göre çıkmaktadır. Bunun içindir ki her maddenin çıkardığı ses başka başkadır. Eğer ses havadan çıkmış olsaydı bütün seslerin birbirine benzemesi lâzımgelirdi.

32 İrade'nin yeri de bu yüksek dimağî hücrelerdir. Kaptan orada oturmaktadır. Geminin dümeni oraya bağlıdır.

şeffaf bir tayf'ın teşekkül ettiği ve bunun yavaş yavaş daha ziyade cismaniyet peyda ettiği, hatta tamamiyle canlı bir şahıs gibi bütün organlarının teşekkül etmiş ve vazife görür bulunduğu ve teneffüs edip asid karbonik ifraz ettiği tesbit edilmiştir. Ve tecessüd eden bu şahsiyetler orada hazır olanlar tarafından da tanınmış ve hatta ağırlıkları da otomatik bir surette tesbit edilmiştir. Yani, muayyen vir terazi üzerinde bulunan Medyumun, ağırlığından, ceset hâline gelmiş tayfın ağırlığı kadar kaybettiği görülmüştür³³.

İşte, misâl olarak yukarıya aldığımız ve yakın geçmişte dünyanın hemen her tarafında tesbit edilmiş olan bu ruhsal olaylara ve müşahedelere göz yumarak, Materyalistlerin, sırf madde üzerinde saplanmaları bilgilerinin sınırlılığından ötürüdür. Hâlbuki, bu gibi olayların vücudunu kabul etmemek imkânsızdır ve bu gibi olaylar da Spritüalizm nazariyelerinin en basitini ve en mantıkisini teşkil eder.

Burada şu noktaya da önemle işaret edelim ki tecessüd olayı bir ölünün yaşadığını ıspatlamaz. Çünkü, (Medyum) ile (Cesetlenen Gölge) arasında bir ilişki bulunduğunu kabullenmek zorunludur.³⁴ Çünkü, Medyumsuz cesetlenme olayı olmadığı gibi Medyumun cesetlenen şahsın ağırlığı kadar kendi ağırlığında kaybettiği de sâbittir. O hâlde, olayı doğrudan doğruya Medyuma atf etmek lâzımdır ve Medyumun cismaniyetinin bir kabiliyet ve hususiyeti sayesinde kendi vücut zerrelere bir kısmını dışa bırakarak bir şahıs ve canlı bir şahıs ibda' etmek kabiliyetinde bulunduğu ve orada hazır bulunanların şuur veya tahtesşuurlarına müracaat ederek onların şuuri ve gayr-i şuuri hâtıraları yardımı ile ibda' ettiği bu muvakkat tayfa bir şahsiyet ve hüviyyet verdiği ilmen ve fennen sâbit olmuştur.

Bu açıklamadan sonra yine tekrar edelim ki tecessüd olayı bir ölünün yaşadığını ıspatlamaz. Çünkü, ölmüş bir şahsın aynı suretle yaşa-

33 Ruh, âlemden âleme seyr ederken her âleme göre bir (Gılâf) edinir ve o âlemde o gılâf ile mevcudiyet kesb eder. Meselâ, dünyanın gılâfı dört unsurdur. Bundan ötürü de Bektaşiler: (Etle kemiğe büründüm—İnsan suretinde göründüm) demişlerdir. Başka âlemlerin unsurları da kendilerine mahsus olup başka başkadır. Tecessüd olayı da cesedin yarı gılâflamasıdır ki bu da cesetteki mevcudiyete göre olur.

34—Medyum veya Süje, ruhça gayet hassas kimselerden seçilir ve bu hassasiyetten dolayı da onlara hangi bir şey telkin edilirse onu derhâl yaparlar. Medyumla cesetlenen şey arasında münasebet mutlakdır. Nasıl ki her türlü ruh da'vetlerinde de bu böyledir. Bu münasebetin esası da şudur: insanın kendi ruhu temessül edip kendi kendini, yani kendi hayâlini görmektedir.

yan hiç bir şeyi yoktur. Ölen bir şahsın aynı suretle yaşayan hiç bir şeyi olmadığına kesinlikle iman edince insanın cismaniyeti ile birlikte ondan başka ve müstakil bir ruhun varlığı tabii ve şüphesizdir.

Ruh yoktur denebilmek için, en nihayet, Küllî Kudret'i de inkâr lâzımgelir. Zira, Allah küllî ruhtur ve her canlı ondan ödünç olarak bir nebze can, ruh almak suretiyle canlıdır, ruhludur. Bir aynaya, meselâ, kırk bin kişinin bakmasıyla bir kişinin kırk bin aynaya bakması arasında fark yoktur. Birinci hâlde herkes kendini görür; ikinci hâlde de aynaya bakan kimse kendinden başka bir şey göremez. İşte Mansur'un (Enelhak) sözü de bu anlamdadır ve ancak bu anlamda doğrudur.

Canlı varlıklar küllî ruhtan birer parçadır. Cismaniyet hiç bir şey ifade edemez. Zira, cismaniyet vasitadan başka bir şey değildir. Eğer, Materyalistlerin dediği gibi insanda ruh denilen vir cevher bulunmayıp ta mesele sırf maddiyattan ibaret bulunsa idi insan vücudunun da, makina gibi, belirli ve kayıtlı bir hayatı olurdu; yani, insan akıl ve idrâkten yoksun bir makina olurdu. Fakat, mesele böyle değildir. İnsan vücudu gerçi bir makinadır, fakat, bu makinalık, onun, ancak, cismaniyetinin bir ifadesidir. Ama, insanda göremediğimiz bir cevher de vardır ki en yeni ve en mükemmel bir vücut makinası bile onsuz işleyemez. Bu cevherin vücutla ilişkisi de vücudu işletmesi ve idare etmesi dolayısıyledir. Dimağ, vücudun Baş Kumandanıdır, vücudu o idare eder. Fakat, cismaniyet açısından Baş Kumandanın neferden farkı olamaz. Zira, o da maddî öteki de maddidir. Yani, dimağın, madde olmak bakımından bir parmaktan, bir tırnaktan farkı yoktur. Ne var ki cisimlik bakımından aralarında hiç bir fark olmayan bu şeylerin biri (İşleyen) dir, diğeri de (İşleten) dir. İşte, dimağa verilen üstünlük de bu (İşletme) hassasından ötürüdür. Hiç bir suretle görülmeyen ve tutulmayan bu işletme gücüne de ruh diyoruz.

Hulâsa, maddenin letafet kesb etmesi ruhtur ve ruhun kesafet kesb etmesi de maddedir. Başka bir deyişle, madde ve ruh aynı bir şeyin birbirinden ayrılmaz iki yüzüdür.

Bundan ötürü de Materyalistlerle Spritüalistler bir ortamda birleşmek zorundadırlar. Çünkü, varlık birdir.

Fizik ve Metafizik âlemlerin bu birliğinin Mansur dilindeki deyimini de (Enelhak) tır.

Ruhun mahiyeti hakkında da bir şey söylememiz gerekirse diyeceğiz ki ruh, bir şeyin suretine girme ve ceset peyda etme (temessül

ve tecessüd) kabiliyetinde olan bir (Nuranî Tayf) tır. Fizik dilinde buna, yalnız, (Ether) denmekle yetinilmiştir. Fakat, Eter denen gaz da maddî şeylerdendir. Binaenaleyh, bunun da mahiyetini ve mevcutlara şümulünü, dolayısıyla, (İzâfî Külli Ruh)un da mahiyetini, bir dereceye kadar, ayrıca açıklamamız ve bu arada, (İzâfî Cüz'î Ruh) umuz hasebi ile, çeşitli ruhsal olaylarımızı da ele almamız gerekir.

Biz bu geniş konuyu başka bir makalemize bırakarak, burada, ruhumuzun (Telkin) gücü bakımından, sadece (Manyatizma) ile (Hipnotizma) nın önemine ve yalnız bazı hususlara kısa kısa işaret edeceğiz.

(MAGNÉTİZME VE HYPNOTİZME)

Manyatizma, bir insanın diğer insanlar üzerinde husule getirdiği ruhsal etkidir.

Hipnotizma ise, yine, bir Manyatizma olayıdır, fakat, telkin keyfiyeti başkadır.

Manyatizma, bir (Miknatisiyyet) etkisidir. Hipnotizma ise sadece, bir (Telkîn) dir.

Bazan, istenilen şey çabuk hâsıl olsun diye her ikisini birden yaparlar.

Hipnotizm, sun'î uyku demektir. Bu kelime Yunanca (Uyku-Opnos) kelimsinden alınmıştır ve telkine elverişli bir adamı sun'î uykuda telkin aracı ile istenildiği gibi kullanmak anlamındadır.

Uyku, insandaki (Red ve İ'tiraz) hassasını yok eder. Bu yönü ile de uyku yinsandaki aklı metaneti eksiltir ve telkinden etkilenmek kabiliyyetini arttırır ki işte bu hâl fikirleri başkalarına kabul ettirmek, telkin etmek için son derece müsaittir.

Uyku esnasında insandaki red ve i'tiraz hassasının etkisini kaybettiğinin en basit delili uykuda görülen en hayalî rü'yaların bile insana pek tabii görüldüğüdür.

Şunu hemen işaret edelim ki tabii bir uykuya dalmış bir kimseye telkinin hiç bir etkisi yoktur. Çünkü, telkin keyfiyetinden haberi olmadığı için derhâl uyanır. Telkinin iyi bir etki hâsıl etmesi için mutlaka uykuyu (Sun'î) olarak husule getirmek lâzımdır.

Fakat, şuna da önemle işaret edelim ki arzu edilen sonucu hâsıl eden şey sun'î uyku değil, sadece (Telkîn) dir; uyku vasıtaadır.

Telkînin bütün etkilerinin sırrını şu cümlede toplayabiliriz: (Dimağın kabul ettiği bütün fikirler bir işlemle sonuçlanırlar).

Ancak, her şeyden önce, bu fikirlerin dimağ tarafından kabul edilmesi lâzımdır. Bunun için de onları karşıdakine (ister uyanık iken ister uyku hâlinde iken) sadece bildirmek kâfi gelmez, o fikirlere inanmak ta gerekir.

Sun'î uyku işleminde dikkate alınacak iki şey vardır:

- 1- Operatörün ekzersizi.
- 2- Süje'nin iyi seçilmesi.

Operatörlüğü erkekler de kadınlar da yapabilirler. Kadınlar ve özellikle genç kızlar erkekler gibi uyutma güçlerini muvaffakiyetle uygulayabilirler. Operatör dediğimiz kimselerin tabiat üstü bir kuvvetleri yoktur. Ancak, onlar, herkesin malik olduğu, fakat bir çok kişilerin habersiz bulunduğu, bazı kuvvetleri uygularlar.

(Operatörün Ekzersizi)

Sun'î uyutma işinde ekzersize muhtaç dört vasıta vardır:

- 1- Bakış.
- 2- Söz.
- 3- El hareketleri.
- 4- Fikir.

Yani, görme, söz, hareket ve fikir merkezleri faaliyete geçirilecektir.

1- *Bakış*: Gözler oldukça kolay uyuyabilen bir adamın burnu üstünde iki kaşının tam ortasına dikilir, buna karşılık, süje gözlerini operatörün gözlerinin içine diker. İşte bu bakış uzatılırsa süjenin ihtiyarı elinden gitmiş olur ve kendisinde (Teshîr) adı verilen özel bir hâl doğmuş olur. Nitekim "Nüşacılık" ığın esası da bu kabil teshîre dayanır. İhtiyarı elden giden süje, artık, kendisine söylenen her şeye inanır ve verilen her emre itaat eder.

2- *Söz*: Operatör, sözler vasıtasıyla süjenin dimağına arzu ettiği fikirleri telkin ile sokar. Söz, en pratik ve en etkili bir telkin vasıtasıdır.

Genellikle, telkin: söz, yazı, tavr-u hareket veya beş duyunun biri vasıtasıyla bir fikri bir kimseye zorla kabul ettirmektir. Zorla kabul ettirilen bu fikir de ya bir hareketi, ya bir duyum fikrini ya da uygulayacak bir işlemi ihtiva eder.

Bir kimsenin zihnine sokulan her bir fikir bir telkin gibi telâkki olabilirse de, bunlar arasında tabii hâlde bulunan bir kimsenin, bir inceleme yaptıktan sonra, kabul veya red etmek hakkına malik olduğu fikirler de bulunabilir. İşte, süjenin kabul veya reddinde muhtar olduğu telkine (Basît Telkîn) denilir. Sun'î uyku telkîninde ise süjenin etkili bir mukavemette bulunmağa iktidarı yoktur, operatörün fikrini kabule ve ona uymağa mecburdur. Bir sözlü telkinde ısrarlı bir zorlama, ipnotizmada gerçek bir kuvvettir. Çünkü, her istenilen şey, üstüne düşmekle elde edilir.

Kabul ettirilmek istenilen bir fikri durmadan süjenin zihnine sokmağa çalışmak, fikrin süje tarafından kabulü sonucunu doğurduğu gibi, özellikle, aynı zamanda süjenin irâdî kuvvesi üzerine de etkide bulunursa, artık, o fikrin hakikat olması da muhakkaktır. İrade kuvveti üzerine bakışla da, el hareketleri ile de, fikir ile de etkide bulunulabilir.

Sözün, kuvvetli ve etkili olabilmesi için iki şey dikkate alınmalıdır:

1- Kelime ve cümlelerin iyi seçilmesi.

2- Konuşma tarzı.

Yukardaki birinci şarttan maksadımız süjenin idrâk derecesini bilmek ve onunla anlayabileceği kelimeler ve ta'birlerle konuşmaktır. İkinci şarttan maksat ta tam bir i'timad, emniyet ve hâkimiyet ile konuşmak, yani süjenin tereddüdüne ve düşünmesine vakit bırakmamaktır. Konuşmada sesin harareti ve tonu da önemli rol oynar.

Her hâlde, süjeyi ikna' etmeğe çalışmak gerektiğinden, operatör, arzu edilen şeyi ve süjenin o şeye itaat etmesini şiddetle düşünmelidir. Yani, operatör, süjeden önce, süjenin, kendisinin mutlak hâkimiyeti altında bulunduğu hususunu kendisine şiddetle telkîn etmelidir.

3- *El Hareketleri*: Operatörün süjenin üstünde yaptığı el hareketlerine (Passe-Sıvazlamak) denir. Sıvazlamak, temas ile de temasız da olabilir.

Vücudumuzdan, harareten ayrı olarak, (Mıknatisiyyet) adı altında bir nevi kuvvet çıkar ki bu mıknatisiyyet, (Manyatizm), dir.

Mıknatısiyyet, özellikle, ellerden çıkar ve bir mıknatısın iki kutbuna teşbih edilir. Bu kuvvet, (Çekici-Câzibe) ve (İtici-Dâfia) kuvveleri husule getirir.

Gerekli hususları kendinde toplamış olan bazı süjelere oldukça uzun bir zaman etkide bulunulursa, mıknatısiyyet, çoğu kere, pek açık olan özel âlâmetlerin zuhuruna sebep olur. Bu âlâmetler de çoğunlukla sinirlerle, kalb ile ve akıl ile ilgilidir.

Sıvazlamaların yardımı şudur: operatörün ellerini ve özellikle avuç içlerini alın, baş, böğürler ve kürek kemikleri gibi yerler üzerine koymasını ile bir çok kimseler üzerinde bakışlar ve diğer sözlü telkinlerle elde edilemeyen ve özel olaylara sebep olan bazı özel hallerin mıknatısiyyet ile husule gelmiş olmasıdır.

Mıknatısiyyet dediğimiz bu Manyatızma vasıtasıyla herkesin uyutma kuvvetinin etkilerine olan hissî kabiliyeti çabuk anlaşılır. Fıtratan bu mıknatısiyyet etkilerinden pek çabuk etkilenen erkek ve kadınlara (Sensitif) denir. Süjenin deneye pek müsait bulunan temayüllerinden ve isti'dadından maada operatörün ekzersizi de olayların husulünde önemli rol oynar.

Sıvazlamamın tavsiye edildiği bütün deneylerde etki husule getirmek için yapılan sıvazlamalar yukarıdan aşağıya doğru yapılır. Süjeyi uyandırmak için ise aşağıdan yukarıya doğru yapılır.

Yukarıda işaret ettiğimiz gibi sıvazlamalar temas ile de olabilir temassız da olabilir. Temassız sıvazlamalar operatörün elleriyle süjeye dokunarak yaptığı sıvazlamalardır. Sıvazlamalar süjenin 1-5 santimetre uzağından yapılırsa bunlara da temassız veya mesafeli sıvazlamalar denir.

4- *Fikir*: Psikoloji üstadlarının zihnî telkin, fikir intikali ve his intikali hakkında meydana koydukları hakikatlar, ipnotizmada fikirlerin mutlak etkisini ortaya çıkarmıştır.

Deneylerle ispatlanmıştır ki (Fikrî Telkin), diğer usullerle birlikte kullanıldığı takdirde arzu edilen olayın husulüne imkân nisbetinde yardımcı olan gerçek bir kuvvettir. Binaenaleyh, süjeden beklenen şeyi, operatör, azm ile istemeli ve yalnız onu düşünmelidir. Bununla beraber, telkin edilen hareketi, fîli, Operatörün zihnen de tekrarlaması lâzımdır.

Şuna önemle işaret edelim ki (Fikrî veya Zihnî Telkin), (Bizâti-hî Telkin) in de esasıdır. Fikrî telkinden gerekli şekilde faydalanabilmek için bütün dikkati tek bir fikre temerküz ettirmeğe muktedir olmak lâzımdır. Bu husus ta aklî ekzersizlerle elde edilebilir.

Hulâsa, bir süjeyi sun'î uyku ile uyutmak için bir çok usüller varsa da bunların hepsi üç esaslı vasıtayı ihtiva eder:

- 1- Bir noktaya, veya tercihan parlak vir şeye, veya ipnotizörün gözlerine bakmak; yani (Teshîr).
- 2- Telkîn.
- 3- Sıvazlama (Passe)lar.

Bu üç vasıtanın terkiibinden husule gelen pek kuvvetli uyutma usulleri de varsa da bunların en basîtine burada kısaca işaret edelim:

Kaide olarak uyutmak için yapılan sıvazlamalar yukarıdan aşağıya ve uyandırmak için yapılanlar da aşağıdan yukarıya doğrudur. Bu sıvazlamalar da ya temashı ya da temassız olur. Temashı sıvazlama yapılmak isteniyorsa iki eli süjenin alınının ortası merkezine koymalı ve parmakların uçlarını ağır ağır alının iki tarafına doğru çekmeli ve şakaklar üzerinden yanaklar boyunca çeneye kadar indirmeli ve sonra tekrar başlamalı. Sıvazlamalar temassız ise yine aynı suretle hareket olunmakla beraber eller cilde değdirilmez. Süje pek hassas ise temassız sıvazlamalar tercih edilir.

Sıvazlamalarda dikkat edilecek önemli bir nokta da yukarıdan aşağıya yapılan sıvazlamadan sonra, sıvazlamağa tekrar başlamak üzere yukarıya götürülen elleri kapamaktır. Böyle yapılmazsa, yukarıdan aşağı yapılan sıvazlama etkisini kaybeder.

(Süje Seçimi)

İpnotizma vasıtasıyla etkilenebilen kimselere (Süje) adı verilir. Her ne yaşta olursa olsun ve her ne mizaçta bulunursa bulunsun gerek erkekler ve gerek kadınlar ipnotizma etkisi ile uyutulabilirler.

Süjenin seçilmesinde yaş ve cinsiyetin yine de rolü büyüktür. Meselâ, (8-15) yaş arasında olan çocuklar genellikle pek çabuk uyutulur; (15-30) yaşında bulunanlar arasında da hassas olanlar pek ziyadedir. Bunların içinde en ziyade hassas olanlar (15-20) yaş arası olanlardır. Yaş arttıkça hassasiyet te azalır.

Genç kızlarla kadınlar erkeklere nisbetle daha hassastırlar, dolayısıyla telkine daha müsaittirler. Çünkü, kadınların fitratan sınırları zayıftır, dolayısıyla korkaktırlar ve bu yüzden de daima telkine muhtaçtırlar.

Manyetizma etkisi ile kolayca uyutulabilecek kimseleri seçebilmek için uygulanan usuller arasında en genel olanlardan biri operatörün ellerini süjenin kürek kemiklerine yapıştırmasından ibarettir. Bu işlem yapılırken, istisnasız, herkes vücutlarında fazla bir hararet, başlarında da bir ağırlık his ederler ve operatör ellerini yavaş yavaş geriye çektikçe onlar da istemeden geriye doğru çekilirler.

Önce kürek kemiklerine temas ile elde edilen bu etki bir müddet sonra temassız da elde edilebilir.

El içlerinin kürek kemiklerine temasından maksat bu kemiklerin yanından geçen sınırların çok olması ve onların da kafaya bağlı bulunmasıdır. Hatta âdi masajlarda bile o noktalara fazla önem verip oradaki sınırları kuvvetlendirip hassas kılarlar.

Bu işlemde ortaya çıkan hararet fazlalığını da açıklamak istersek (Hayat Hararettir) diyeceğiz. Her şey ve bilhassa büyük işler yapmak, büyük eserler meydana getirmek hep hararet işidir. Çünkü, hararetsiz faaliyet olmaz. Hayat hararettten çıkmıştır ve hararetle kaimdir.

Büyük işler yapmak hararetle mümkün olduğu içindir ki (Riyazet) dediğimiz şey özellikle nefis ve akıl terbiyesinde mutlak bir rol oynamıştır ve oynamaktadır. Çünkü, açlık hareketi fazlalaştırır, tokluk ise noksanlaştırır. Hârikalar veya kerâmetler gösterenlerin daima riyazet, açlık üzere bulunmaları bundan ötürüdür. Yogi'lerin yaptıkları işler ile yaşayış tarzı buna güzel bir misâldir. Hulâsa, usul ne olursa olsun her iş hararetle telkine bağlıdır. Sihirler, Nüşhalar, Vefkler ve bu çeşit bütün şeyler, ancak, fikirde olan şeyi tesbit ve te'yid için olup istediğin şeyi fikren yapmazsan o maddî âletlerin hiç bir kıymeti olmaz.

Suje seçiminde işi kolaylaştırmak için telkin ile Manyetizma etkisi birleştirilebilir ve telkin çeşitli şekillerde uygulanabilir. Manyetizma, telkinin daha çabuk ve kolay yapılmasını sağlar.

Bu konuda hareket ve işaretle telkinden, nümune göstermek suretiyle yapılan telkinden, beş duyu üzerinde olumlu ve olumsuz telkinlerden ve daha bir çoklarından da söz edilebilir.

Süje olmağa müsait kimseleri deney yapmadan da anlamak bir dereceye kadar mümkündür. Çünkü, telkine müstaid olanlar, çoğunlukla, zayıf ve renkleri sarıya çalan kimselerdir.

(Tabii Uykuyu Sun'î Uykuya Çevirmek)

Uykularında sayıklayan yahut pek ziyade kımlıdayan ve bir takım hareketlerde bulunan kimseler tabii uykularından pek kolaylıkla ve çabukça sun'î uykuya sokulabilirler. Böyle bir kimseye uykusunda sessizce yaklaşılır ve başının tepesinden mi'desine kadar vücuduna yakın bir mesafeden birkaç temassız sıvazlama yapılır. Birkaç dakika sonra da sıvazlamalara devamla beraber yavaş bir sesle: (Uyuyunuz!.. Uyanmayınız!.. Derin uyuyunuz!...) diye telkin edilir ve telkin tercihan mi'de boşluğuna yapılır. Bu işlemlere bir müddet devamdan sonra etkinin husule gelip gelmediğini anlamak için de uyuyanın bir kolu yavaşça kaldırılır ve yine yavaşça: (Kolunuz sertleşti..serttir) denilir ve sonra kol bırakılır. Eğer kol kalkık vaziyetini muhafaza ederek düşmezse sun'î uyku husule gelmiş demektir ve bu durumda olan bir kimse de münasib telkinlerle sorulacak sorulara cevap vermeğe muktedir olacaktır.

(Sun'î Uykunun Üç Devresi)

Sun'î uykunun, yani ipnotizmanın Doktor (Charcot) ya göre üç devresi vardır:

1- Catalepsie (Dâu'l-Cumûd, Donma) ki bu hemen yukarıda anlattığımız hâldir. Bu sinir sisteminin özel bir hâli olup adalelerin serleşmesi ve sinir sisteminin gerginliği bunun alâmetidir.

2- Léthargie (Nevm-i Müstağrak, Derin Uyku) ki bu hâlde artık şuur mevcut değildir, duyular iptâl edilmiştir, akli melekeler yok olmuştur.

3- Somnambulisme (Seyr-i fi'l-Menâm, Uykuda Gezinmek) ki bu hâlin üç özelliği vardır:

a- Uykuda gezinme esnasında vukua gelen şeyler uyandıktan sonra tamamen unutulur.

b- Önceki uykuda gezinmeler esnasında vukua gelen şeyler sonraki uykuda gezinmelerde tamamen hatırlanır.

c- Uyanık iken vukua gelen şeyler uykuda gezinirken tamamen hatırlanır.

(Uzaktan Uyutma)

Pek nadir ve müstesna olarak son derecede hassas süjeler operatörün yapacağı (Zihnî Telkin) ile uzaktan uyutulabilirler.

Böyle hassas bir süjeyi uzaktan uyutabilmek için operatör bütün dikkatini bu fikre bağlayarak: (Uyuyunuz!.. Ben sizin yanınızdayım uyuyunuz!) diye telkin yapar ve bütün kuvveti ile süjenin kendisine itaat etmesini ve uyumasını isteyerek süjeyi gözü önünde canlandırır. Sonra, fikren, onun yanında olduğunu ve süjeye sıvazlamalar yaptığını tasavvur eder. Etkiyi daha arttırmak için de operatör bakışını oldukça büyük bir billur yuvarlağa temerküz ettirerek sanki onda süjenin hayalini görmek istercesine fikren gayret sarf eder. Eğer, operatör (Gayr-i İradî Görme) hususunda iyi bir ekzersiz sahibi ise süjenin hayalinin billur yuvarlakta teşekkül ettiğini de görür.

(Hükmü Uyandıktan Sonra Uygulanacak Telkin)

Hükümleri uyandıktan sonra uygulanacak telkin için operatör süjeyi derin bir uyku ile uyutur ve uyuturken verdiği emir üzerine de süje uyandıktan sonra emirde zikir edilen zamanda ve yerde emr edilen şeyi harfiyyen yapar.

Bu çeşit telkinin en önemli faydası kötü i'tiyadları yok etmeği sağlamış olmasıdır.

(Telkin ile Fikir İntikali)

Uyuyan veya uyanık bulunan bir süje ile uyutma usullerinden hiç birine baş vurmaksızın ve süje tarafından operatörün işaret ve hareketi fark olunmaksızın yalnız zihnî telkin vasıtasıyla uzaktan hislerde ve fikirlerde ortaklık sağlamak (Fikir İntiiali) adını alır.

Fikir intikalini sağlamada da bir çok usuller vardır ve çabucak (Uukusunda Gezen) kimse hâlini alabilenler böyle bir deney için pek iyi sonuçlar verirler. Bu işte, operatörün fikrinin temerküzü işi de büyük önem taşır.

Yalnız sun'ı bir deney için değil, fakat, normâl sosyâl hayatımızda toplu ve mutlu bir hayat yaşayabilmek için de her şeyden önce insanlar arasında karşılıklı dostluk, sonsuz bir sevgi ve bunları ebedî kılma hususunda kuvvetli bir irade şarttır.

(Her Şeyin İçyüzünü Görmek)

Bazı medyumlar uykularında geziniş hallerinde iken gözlerine hiç muhtaç olmaksızın pek uzak mesafelerdeki ve meselâ göklerdeki bazı şeyleri veya bir çok kesif cisimlerin içini görebilme hassasına sahiptirler ki bu hassaya (İç Görüş) denir.

Böyle bir görüş, her şeyden önce süjenin hususî kabiliyetine bağlıdır. Operatörün görevi, böyle deneyler için, özellikle, fikir intikali deneylerine alışık olanları veya uzakta ceryan eden vak'aları rü'yalarında aynen görenleri seçebilmektir ki böyle kimseler de çoktur.

(Gelecek Olayları Olmadan Önce Algılamak)

Bazı medyumlar sun'ı uyku hâlinde iken eserle müessir arasındaki ilişkileri gayet kolaylıkla keşf ederler. Sun'ı olarak somnambul halinde bulundurulmuş bir süje gerçek (İçten Görüş) hassasına malik olduğuna dair emniyet ve kannaat bahş ettiği takdirde tabii isti'dat ve kabiliyeti müsaadesinde bazı usullerle hâldeki ve gelecekteki olayları haber vermeğe müstaid bir hâle konabilir.

Bu iş için çoğunlukla hakikat haline gelmiş bir vak'ayı rüyasında gören veya tahayyül eden süjeler seçilir. Önce, yalnız (İçten Görüş) deneyi yapılır, meselâ, süjeye uzakta bulunan bir arkadaşı görüp göremeyeceği ve onun bu andaki meşguliyetinden haber veripveremeyeceği sorulur. Eğer, verdiği ma'lumat, sonradan tetkik sonucu, doğru çıkarsa sorular daha uzaktaki kimselere teşmil edilir ve bu yoldaki deneyler gittikçe genişletilir. Bu yolda bazı medyumlardan alınan sonuçlar insanı cidden hayrette bırakır.

(Manyatizmanın Önemi)

(Hayvanî Mıknatisiyet) te denilen Manyatizma, bir çok önemli olaylar husule getirir. Bu olaylar, yaş ve mizaç, erkeklik ve kadınlık söz konusu olmaksızın, acemi süjeler üzerinde de husule getirilebilir. Muvaffakiyetin esas şartı süjelerin hassas olmalarıdır. Pek hassas süjeler üzerinde yapılan deneylerde operatörün iradî kuvveti ve hatta süjenin dikkati bile söz konusu değildir. Çünkü, etkiler süjenin haberi olmaksızın elde edilebilirler. Bunun için Operatörün zihninde mıknatisiyete âmil olan etkinin hakikatı hakkında hiç bir şüphe bulunmamalıdır. Bunun için de operatör zihnindeki telkînî fikirleri tamamiyle zih-

ninden uzaklaştırmalıdır. Süjeye de kendisinden ne beklendiği söylenmeli ve zihni telkine de baş vurmamalıdır. Operatör, kendisini, mıknatısiyeti tabii olarak bizatihî husule getiren bir makina farz etmeli ve imkân nisbetinde bir çok süjeler üzerinde elleri süjenin kürek kemiklerinden birkaç santimetre uzakta tutarak süjeyi geriye doğru çekip düşürme deneyi yapmalıdır. Geriye kolaylıkla çekilebilenler hassas kişiler olup bu gibi deneyler için pek iyi birer süje olabilirler.

Şimdi, sağ elin etkisi ile uyutulmuş olan ve mıknatısı bir uyku içinde bulunan süjede, eğer bu sun'î uyku derinleştirilmek istenirse o zaman başla birlikte mi'de üzerine de etkide bulunmak gerekir.

Bu mıknatısı uykuda olan bir süjeyi bu uykusundan uyandırmak için de operatörün sol elini süjenin başı tepesine koyması kifayet eder. Başı tepesine operatörün eli değen süje, yukarıda işaret ettiğimiz üç uyku hâlinin, kendisinde, geriye bir sıra peşlemesi ile uyanır. Son derece hassas süjelerde bu uyutma ve uyandırma işlemi, eli süjenin alından (20-30) santimetre uzakta tutmakla da meydana gelebilir.

Bu noktada, açıkladığımız teknik usulü de daha iyi kavratacağı ümidi ile, insandaki mıknatısiyyet hakkında da birkaç söz söyleyelim.

Ve her şeyden önce şunu söyleyelim ki ne hararet ne de elektrik, mıknatısiyyet ile karıştırılmamalıdır. Zira, mıknatısiyyet bu iki âmilin husule getiremeyeceği etkileri vücuda getirme gücündedir. Bununla beraber, mıknatısiyyetin elektirikle bir benzerlik gösterdiği de şüphesizdir. Çünkü, elektirikte olduğu gibi mıknatısiyyette de aynı kuvvette iki ayrı suret vardır. İşte, bu iki ayrı suret te (Kutubluluk)u teşkil eder. Yani, insan vücudu, mıknatıs gibi, kutubluluğu haizdir ve Manyatizmacılar insandaki bu kutubluluğu kabul etmişlerdir. Onların bildirdiklerine göre meselâ, eller, insan vücudunda mıknatısiyyet gerginliğinin en fazla bulunduğu organlardır. Bundan maada, eller, mıknatısiyyetin kolaylıkla yönetilmesini de sağlarlar. Nitekim, el'in bir şifa âmili olduğu çok eskiden beri bilinmektedir ve bundan faydalanılmaktadır. Eski zamanların kerâmet sahipleri, ellerini hastaların üsüne koymakla onları iyi ediyorlardı. Son zamanların Manyatizmacıları ve bazı tecrübeli doktorları da sıvazlamalarla ve özellikle, ellerini koymak suretiyle hastalar üzerinde hayret verici tedavide bulunmaktadırlar.

Burada, şuna da işaret edelim ki, etki bakımından, sağ ve sol eller aynı kuvvette değildirler. Meselâ, sağ el bir hassas süjeninin alınma

konursa organik faaliyet artar. Bu artma, süjenin vücudundaki hararetin yükselmesi, adalı kuvvenin ve hassasiyetin oldukça artmasıyla belli olur. Kalb atışı ve teneffüs hareketleri yavaş yavaş ziyadeleşir. Süje kendinde bir sıcaklık, daha doğrusu, nâhoş bir ılıklik, başında bir ağırlık, halecan, genel bir basınç, genel bir fenalık hisseder. Adalı kuvvenin artması da sinirlerin çekilip kısılmasına sebep olur. Fakat, aynı hassas süjenin alınına sol el konursa organik faaliyet azalır. Bu azalma da vücudun hararetinde görülen düşme ile teneffüs hareketlerinin ve kalb atışının ağırlaşması ile anlaşılır. Ve yine, akli kuvve ve hassasiyet azalır. Süje, bir serinlik etkisi, bir hoşluk, bir hafiflik ve rahatlık his eder. Hatta, adalı kuvvenin azalması, bazan, (Felç) te doğurur. Çünkü, ince sinirlerde kan kolaylıkla dolaşamaz, dolaşamayınca da büyük sinirler kısıılır. Bu sinir kısılmasını felç sanmamalıdır. Fakat, bu hâl, bazan da gerçekten felç yapar.

Hulâsa, İnsan vücudu mknatisiyyet dolu bir varlıktır ve bunun giriş ve çıkış kapıları da, özellikle, ellerdir. Bu sebeple, elleri hastaların organlarına değdirmekle veya sıvazlamalarla tedavî usulu her devirde geçerli bulunmuş, fakat bu usul, hakikattan gâfil din adamları elinde bir geçim vasıtası olmuştur.

Hâlbuki, gerçekte, mknatisiyyet bir alev, yani hararettir ve hasta üzerine el koyma veya sıvazlamalarda doktorun kuvvetli harareti hastanın zayıf harareti ile karşılaşmakta ve sonuç olarak kuvvetli hararet zayıf harareti mağlup etmekte bu suretle de hasta iyileşmektedir. Ancak, bu arada doktor tarafından hastaya yapılacak telkinlerin de büyük rolü vardır.

Fizyolojik ve Psikolojik temellere ve gerçeklere dayanan bu tedavî usulünü de tâ (Şâman)lara kadar izleyebiliriz.